

scilicet operis nunciationis, & facultatis, ædificium sua autoritate destruendi remedia competisse Bar. in l. 1. §. nunciatio. num. 2. vbi Taf. de noui operis nunciat. & alii.

Concludo, absoluedos esse Reos: Expensas liberter, secundum ius strictum, absoluedis ad iudicaret: sed cum causa adeo qualificata, vt etiã doctissimi putent, Actorem legitimam & iustissimam litigandi habuisse causam, faciat etiam facti enormitas, & euentus lamentabilis, propter occisum nobilem, ex occasione non latis vrgente, puto compensari debere.

D. L. Correferens: Quandoquidem Gerhard. E. iam multis annis diem obiit, & 29. Martii, An. 77. contra filios, ipsius hæredes, D. Godelman, procurator Actoris, contra ipsius filios omnes, tum etiam contra Melchiorem von der E. diese Action fallen lassen / putat, causam hanc non habere magnam difficultatem: duos verò, contra quos proceditur, Johann. Hug. & Waltherr von E. ex rationibus à Referente adductis, ab hac impetitione vult absolueri. Idque præcipue, quod tempore perpetrati homicidii, vix doli capaces fuerint. Cum expensis, vt Referens.

D. L. cum Referentibus.

D. N. non videt dolum vel propositum in Reis, ideo cum dominis Referentibus.

D. C. Cum à Reis factum pro defensione possessionis sit gestum, & sit facultatis, destruere noua tuguria, cum Referentibus concludit, allegat Menoch. in 2. respons. in causa Finariensi, n. 118. & Grauert. consi. 8. n. 15. lib. 1.

D. S. Si choragi essent in lite adhuc, res haberet aliquum scrupuli. Sed tandem concludit in effectu cum Referentibus.

D. N. placet concordantia dominorum.

D. C. vt Referentes.

Sententia.

In Sachen fractæ pacis Henrich Knipp Klä-
ger/eins/ wider weyland Gerharden von E. &
Consorten / in specie Johann Hug. vnd Waltherr
von E. Beklagten / anders Theils / ist allem Fürbrin-
gen nach zu Recht erkannt / das ermeldte Beklagte
von angestellter Klage zu absoluiren vnd zu erledigen
seyen / Wie wir dann dieselbe hiemit absoluiren vnd er-
ledigē / die Gerichts Kosten allenthalbe auffgelauffen /
auffbewegenden Ursachen gegen einander compen-
sirend vnd vergleichend.

V O T V M XVII.

In causa F. contra C. & con-
sortes.

S Y M M A R I A.

- 1 Actores, quando restitutionem in integrum tantum per modum replicationis, ad excludendam exceptionem transactionis petunt, tum eo casu speciali mandato non est opus.
- 2 Frater pro fratre in integrum restitutionem, etiam principaliter, sine speciali mandato, tunc, cum consortis est, petere potest.

- 3 Appellatio vnius, reliquis consortibus ex communi appellationis beneficio si modo appellationi non contradicatur, prodest. Idg, quando procedat. n. 4.
- 5 Appellatio vnius, quo casu, reliquis consortibus non proficit.
- 6 Appellationis prosecutio, que in facto confisist, est in diuidua.
- 7 Incapax gaudet privilegio capacis. Et sic ex persona alterius consequitur id, quod ex sua persona consequi non posset. n. 8.
- 9 In hereditate sunt bona, tam mobilia, quam immobilia.
- 10 Consanguinitas & conditio alicuius, ex communi opinione & fama, recte & sufficienter probatur.
- 11 Testimonium de auditu ad probandam consanguinitatem, validum est.
- 12 Possessio non qualibet requiritur, sed ea tantum, que nullum alium titulum habet, quam pro possessore, & herede.
- 13 Actores, in hoc casu, quo titulo possideant.
- 14 Re minorum, sine consensu Tutorum, & decreto iudicis alienata, dicitur alienatio vel nulla, vel saltem rescindenda.
- 15 Tituli nulli illegitimi & iniusti cum titulo pro possessore, in petitione hereditatis concurrunt.
- 16 Contra vili precto eminentem, etiam si bona fidei possessor sit, vtilis actio datur.
- 17 Dolus, quo casu pro possessione fit.
- 18 Verbum, retractati, ad ea que ipso iure non valent, accommodari, quare non possit.
- 19 Testis vnus instrumento contradicens, reddit illud in tantum suspectum, quod nullam fidem faciat.
- 20 Falsitatis viciū, ex quibus facile elucere possit, in hoc nostro casu & nu. 21.
- 22 In falsi excussione, actus & res singulae per se subsistentes non considerantur, neque vnus falsitate reuelata, reliqua in suo vigore persistunt.
- 23 Super falso transigi potest. Item de dolo in vniuersum transigere licet, quod tamen de præterito, non etiã futuro intelligendum. n. 24.
- 25 Pacta, per que ad delinquendum occasio præstat, generaliter reprobantur.
- 26 Priuatio præsupponit habitum.
- 27 In actu negato nemo se fundare potest.
- 28 Contrahentes quod sese inuicem decipiant, naturaliter euenit, idg, sine dolo, ex proposito, & consequenter sine falso.
- 29 Falsum sine dolo committi nequit.
- 30 Exclusio vnius, est inclusio alterius.
- 31 Exceptiones generales simulationis nullius sunt momenti.
- 32 Per liberationem generalem quis à dolo nõ videtur liberari, neque generalis renunciatio, exceptione doli & simulationis includit.
- 33 De dolo non aliter, quam specialiter transigi potest.
- 34 Lex specialiter cum quid requirit, renunciatio generalis non sufficit.
- 35 Nullus actus sine cognitione celebratus iure subsistit.
- 36 Transactio tantum ad ea, que scimus, & in que consentimus, pertinet.

- 37 Transactiones ex falsis instrumentis inita, quando de-
mum retractentur.
- 38 Literas alicui tradens, ius omne, quod illi ex literis com-
petit, in accipientem transfert. Similiter & is, qui
alicui instrumentum donat, actionem & res instru-
mento contentas, donare censetur. n. 39.
- 40 Actor, in hoc casu, quibus de causis, suam negari-
uam probare teneatur, numero 41. 42. 43. cum 36.
segg.
- 47 Documenta exhibita, quod falsitatis argumenta con-
tineant, unde conuincitur.
- 48 Aduocato iustam causam fouenti, decipere licet aduer-
sarium, ad consequendam victoriam.
- 49 Actor pretendens se iisdem documentis ad falsi de-
monstrationem non vti, sed aliis eius omnino diuer-
sis, si tamen argumenta & contextus verborum v-
tring, conformant ad falsi probationem, non rele-
uatur.
- 50 Falsitas transportus, falsitatem literarum, in hoc
nostro casu, eo ipso, quod transportum verum di-
cunt inferre.
- 51 Instrumentum alterius instrumenti mentionem faci-
ens, sine illo nullam fidem facit.
- 52 Transactio generalis porrigitur ad omnia ea, de qui-
bus inter conuenientes est cogitandum.
- 53 Transigentes in genere de iis cogitasse sufficit, nec ver-
borum expressio requiritur.
- 54 Transactio perficitur consensu, qui non in verbis, sed
animo consistit.
- 55 Verba generalia, generaliter sunt intelligenda, & ge-
neraliter praeiudicant. Item generalis dispositio quo
ad omnia, tantum operatur, quantum specia-
lis dispositio, quoad specialiter enunciata. n. 55.
- 56 Bericht thun praesupponit scientiam.
- 57 Sufficio falsi, in ciuilibus est pro veritate.
- 58 Transactio fit super dubiis & incertis, & negatione
etiam veri, ea non vitatur. Quod tamen secundum
glossam & Dd. in negatione, quae calumnia & doli
expers est, id obtinere notant. 59.
- 60 Ignorantia in heredibus praesumitur.
- 61 Dolus scienti inferri non potest. Nec fraudari possunt,
qui sciunt & consentiunt.
- 62 In Transactione singulare est, quod super negatis quis
se fundare possit. Iudici quoque ex officio se super ne-
gato fundare licet. nu. 63.
- 64 Clausula generalis (omni meliori modo, &c.) vis
quae.
- 65 Transactio generalis tam ad expressa, quam ad cogi-
tata porrigitur, imò in dubio etiam comprehendit
ea, quae quis ignorauit, modo in genere de his cogi-
tare potuit.
- 66 Differentia inter sententiam & transactionem quae.
- 67 Transactionis vis & interpretatio laxior est quam
libellorum, sententiarum, vel quorumcumque ac-
tuum iudicialium. Ideoq; nec ab vno ad aliud in-
ferri potest.
- 68 In Transactione magis acta & actitata, quam expref-
sa consideranda.
- 69 Verba hic posita, Westendige Verordnung eini-
ger Vormünder, quare falsum significare videan-
tur.
- 70 Verba, jehiger Verordnung, quid designent.
- 71 Agere vel excipere volens de simulatione, speciem simu-
lationis exprimere debet.
- 72 Vox, species, in l. actione administrata & tutela. C. de
transact. quomodo intelligenda.
- 73 Sine actione nemo experitur.
- 74 Dolus non includitur, si quis simpliciter liberat, secus
si in specie quamcumque actionem remittat.
- 75 In renunciationibus, verba omnino generalia, vel ge-
neralissima nihil operantur, sed generalia subal-
terna sufficiunt.
- 76 Transactio, vt alii actus, &c. non requirit cogniti-
onem.
- 77 Transactio de rebus per cognitionem causa decisis fie-
ri nequit.
- 78 Praesentia iudicis & magistratus, praesumptionem do-
li & metus excludit, etiam tunc, cum iudex est per-
uersus, vel vnus Ribaldus. & n. 81.
- 79 Restitutio qualibet in integrum, plenam cause cog-
nitionem requirit.
- 80 Ignorantia, qua in animo consistit, est probanda.
- 82 Metum in genere allegare non sufficit, sed de specie me-
tus probandum est.
- 83 Dilaciones in extrajudicialibus actibus, sine prauiudi-
cio, conceduntur & denegantur.
- 84 Documentorum inspectione in tractatu transactio-
nis, non est opus, cum extra casum testamentor-
um & codicillorum, sine inspectione tali transigi
possit.
- 85 In Transactione iustum precium consideratur, non in
re, de qua lis est, sed in dubio litis euentu, cuius valor
tantum inspicitur.
- 86 Praesentia iudicis excludit beneficii l. 2. C. de rescind.
vendit.
- 87 Transactio omnis, generaliter quodcumq; pactum,
per quod à lire receditur, comprehendit.
- 88 Materia super qua fit Transactio, dubia esse debet.
- 89 Transactiones seruari publice interest, & ideo non re-
scinduntur, etiam si deceptus esset, vltra dimidium
iusti precii.
- 90 In genere qui scit, vel scire debet, & paciscitur, de eo
cogitasse censetur.
- 91 Ignorantia supina non solet subueniri.
- 92 Transigens super falso, non est amplius audiendus.
- 93 Falsum in hoc casu, multisariam commissum.
- 94 Dolus malus, fraus & falsitas, re ipsa & natura in-
ter se distinguuntur.
- 95 Actus agentis vltra eius intentionem operari & exten-
di non debet. Hocq; in omnibus actibus, qui ex men-
te procedunt, locum habet.
- 96 In libellis & querelis, quoad personales actiones, ipsa
causa, ex qua actio formatur, attenditur.
- 97 Praedia minorum, per parentem, vel tutores sine decre-
to praesidis alienari non possunt.
- 98 Nullitas contractus, & falsitas, sunt diuersa & se-
parata.
- 99 Testatum qui non iure, vel solemniter dicit, is non di-
recte voluntatem testatoris impugnat, sed iuris so-
lennitatem non obseruatam dicit. Qui vero falsum
testamentum allegat, is directe testatoris iudicium
ac voluntatem impugnat.

- 100 In libellis & querelis petitio potissimum attenditur. Et ad ea, quae in conclusione petuntur, narrata sunt restringenda.
- 101 Instrumenta de falso impugnare, aut ipsorum falsitatem allegare, quae non fuerunt exhibita, nemo potest.
- 102 Leges de falsi cognitione loquentes, plerumq; de instrumentis in iudicium prolati loquuntur.
- 103 Ei, qui instrumentum impugnare intendit, editio fieri debet. Nemo dicere cogitur, in qua parte, instrumentum falsum allegare velit.
- 104 Auctoritas duorum tutorum, quorum alter falsus dicitur, si interuenit, nihilominus actus valet.
- 105 Actus administrationis per vnum expediri potest. Et vnus tutor sufficit.
- 106 Veritas aliquid in se habentia, non statim falsa censetur, cum falsitas, quantum fieri potest, sit vitanda.
- 107 Praesumitur in se perseverantia sanae mentis.
- 108 Rei ad testium examina citandi.
- 109 Sufficio non repellit Actorem ab actione vel exceptione falsi.
- 110 Imperator decidit, instrumentum propter falsitatis vicium, quotiescunque petitur, exhibendum esse. Quod limitatur. n. 111.
- 112 Instrumentum, vel contractus ultra verborum proprietatem extendi non debet.
- 113 Instrumentum nihil aliud probat, nisi quod in eo continetur: Nec actum praesumitur inter partes, quod reperitur omissum. (vemus.)
- 114 Instrumentum quod non cantat, nec nos cantare debet.
- 115 Transactio super eo tantum facta censetur, de quo lis aut querela fuit mota, nec ad alia extendenda.
- 116 Verba illa Transactionis, heimlich gänzlichem vort slyer jetziger Forderung absteheuder, &c. qui sint consideranda.
- 117 Stipulatio generaliter, seu indefinite, super aliquo actu interposita, intelligitur secundum naturam sui actus.
- 118 Clausula generalis ad sua specificata restringitur, & ad diuersam causam non extenditur.
- 119 Exceptio Rei iudicata, vel Transactionis, quando ratione allegata falsitatis ob stare debet, requiritur, quod de super etiam sit cognitum.
- 120 Transactio sine cognitione interposita, ipso iure est nulla.
- 121 Cognitionem cause non interuenisse, ex breuitate temporis, & ipsa facti euidentia probatur.
- 122 Confessio Reorum, contra ipsos satis probare videtur.
- 123 Instrumenta habere & ostendere aliud est, eis vero vti, aliud similiter.
- 124 Contractus emptionis, item traditio & immisio concernunt factum alterius, cuius iusta est ignorantia.
- 125 Interpretatio facti etiam prudentissimos fallit.
- 126 Scire dicitur ille, qui rem per causas cognoscit, scit enim, qui habet scientiam facti, cum omnibus suis qualitatibus.
- 127 Ex lectione sola instructio sufficiens non praesumitur, sicut ex plena totius facti cognitione, seu examinatione.
- 128 Consideratio, ratione homini docti, & homini indocti, habenda est.
- 129 Iura plerumq; rusticis & illiteratis hominibus, ob imperitiam & rusticitatem subuenire solent.
- 130 Parum scire, aut nihil scire, equiparantur.
- 131 Falsitas, quantum fieri potest, est vitanda.
- 132 Mater, licet non possit alienare, ratione domini, tamen ratione obligationis, valet contractus, & si filius ratificat, contractus subsistit.
- 133 Instrumentum venditionis saepe etiam falsum esse potest, tamen negotium seu contractus emptionis, in eodem conceptus, per se est verus.
- 134 Verbum, falsitatis varie accipitur. vt n. 135.
- 136 Verba, quod scilicet cum matre dolose egerint & minorem deciperint, de dolo malo intelligenda videntur.
- 137 Dolus, quando bona fidei contractui dedit causam, censetur nullus.
- 138 Falsitas sine dolo licet non committatur, tamen dolus malus, & falsitas, diuersa sunt relicta, & ex iis diuersae competunt actiones.
- 139 Instrumentum dicitur falsum, quando ab ea verba & mens contrahentium renouentur: Si vero non verba, sed mens tantum renouetur, tunc dicitur simulatum.
- 140 Modis pluribus quod fieri potest, hoc per allegantem declarari debet.
- 141 In dubiis, semper benigniora sunt praefenda. Et benigniorem sequi interpretationem, tutius est.
- 142 Modus agendi, substantialiter consistit in conclusione.
- 143 Verba generalissima, quae in narratione ponuntur, secundum conclusionem sunt intelligenda.
- 144 Actiones plures quando competere possunt, vt alia fiat condemnatio in vna, quam in alia, tunc secundum illam actionem condemnatio fieri debet, quae minorem condemnationem requirit.
- 145 Expressa nocent, non expressa, non nocent.
- 146 Iuramenti calumnia tacita remissio valet.
- 147 Error iuris in sententia expressus viciat, secus si tacite colligatur.
- 148 Per errorem qui non transegit, is ab accusatione repellitur.
- 149 Error magis in homine illiterato praesumitur, quia excusatur.
- 150 Lex, ipse significas, de quali dubitante intelligenda.
- 151 Nesciens & dubitans equiparantur: Ideoq; sicut ignorans, ita quoque dubitans, suo iuri, de quo dubitat, renunciare non potest. n. 152.
- 153 Transactio generalis, ad omnia illa, de quibus in genere cogitatum fuit extendenda. Et hac regula quando procedat, & quando non n. 154.
- 155 Transactio generalis, secundum speciale petitionem & causam actionis semper restringitur.
- 156 Absolutio generalis excommunicationis, tantum restringitur ad causam in petitione expressam: quia species praecedens, restringit genus sequens.
- 157 De petitionis intellectu quando fit dubium, attenditur ipsius conclusio, non narratio.
- 158 Verba generalis clausulae, in hoc nostro casu posita, secundum

- secundum precedentia & sequentia sunt restringenda, & ad causas.
- 159 Liberatio generalis per se odiosa est, & ad ea, ex quibus magna resultat lesio & inaequalitas, extendi non debet.
- 160 In Transactione qualicumque generali, nunquam dolus, etiam prateritus, remitti dicitur, nisi super dolo specialiter fuerit Transactum.
- 161 Falsitatis delictum, ipsum dolum superat, grauiusque delictum censetur.
- 162 Falsi crimen propter enormitatem, prater cetera delicta, illud speciale habet, quod in generali omnium delictorum remissione nunquam crimen falsi comprehendatur.
- 163 Statutum loquens de carceratis relaxandis, non porrigitur ad eos, qui ob crimen falsi sunt incarcerati, nisi per statuentes hoc specialiter fuit dictum.
- 164 Confirmatio defectum in confirmato existentem supplet. Limitatur in priuilegio confirmato, quando illud reperitur falsum, tunc enim confirmatio, etiam per principem facta, nihil operatur, n. 165. Ratio eius que n. 166. Secus vero n. 167.
- 168 Traditio est facti. Et traditio instrumentorum diuersos habet effectus n. 169.
- 170 Intentio partium semper inspicienda est.
- 171 Coniectura vna tollit alteram.
- 172 Instrumentum tradens, rem ipsam tradidisse. Et Chirographum legans, actionem in eo legasse, quando & qui dicatur.
- 173 Paria sunt, probatio nulla, & non legitima.
- 174 Aliud est instrumentum contractus, aliudque ius Rei vel actionis continens.
- 175 Renuncians instrumento, in quo debitum habetur, non dicitur debito renunciaisse, sed tantum probationi istius documenti.
- 176 Traditio falsa naturam traditionis non potest habere, nihilque magis aduersum veritati, quam falsitas.
- 177 Instrumentum simulatum, quare nomen instrumenti non habeat.
- 178 Contractus simulatus iuramento non firmatur.
- 179 Is, qui ratione testamenti, legatum accepit, nihilominus postea testamentum falsum allegare potest.
- 180 Transactio si vitio nullitatis laborat, restitutione non est opus.
- 181 Iudici non creditur, nisi quatenus eius allegata in actis deprehendantur.
- 182 Mandatum generale si est datum, non presumitur speciale, nisi probetur.
- 183 Alienandi potestatem non habens, etiam super bonis transigere nequit. (setur.)
- 184 Transactio tanquam precipit ante facta, nulla censetur.
- 185 Iudex licet partes ad concordiam reducere possit, tamen ad eam cogere non potest, neque callidis persuasionibus inducere debet. n. 186.
- 187 Persuasio dolosa plus est, quam violenta persuasio.
- 188 Regula, volenti non fit iniuria, quando procedit, & quando non.
- 189 Personarum contemplatio in diuite & paupere habenda est ad hoc, vt aliquid bene vel male presumatur.
- 190 Propter persona paupertatem saepe a generali receditur.
- 191 Paupertas necessitatem inducit, & facit licitum, quod alias est illicitum.
- 192 Ea, quae dubia sunt, iuramento purgari possunt, maxime, cum de danno vitando certetur.
- 193 Ignorantia praesumitur, donec de scientia doceatur.
- 194 Non verbis, sed rebus vis & effectus tribuendus.
- 195 Metus iustus quando sit, relinquitur iudicis arbitrio.
- 196 Transactionis qualitatem non oportet disputare, quia sufficit transactum esse, &c.
- 197 Sententia conformis esse debet petitioni.
- 198 Iuramento non aliter locus est, quam cum de animo iurantis plane non constet, nec per alias probationes constare possit.
- 199 Praesumptio cum est in contrarium, allegans ignorantiam ad iuramentum non admittitur.
- 200 Ignorantia tantum probabilis & praesumptiua, iuramento confirmari potest.
- 201 Probatio in contrarium praestito iuramento, adhuc fieri potest. Ratio que.
- 202 Iuramenti praestatio nostro hoc casu tolerari non potest, ne violetur ius, & fenestra periurio aperiantur.
- 203 Iudex, qui iuramentum verisimiliter deiecit, a iure defert, homicida est.

NULLITATES nulla: nec quicquam remoratur, quod Iohann Trost, Actoris Procurator, pro consortibus, illius fratribus, sine mandato speciali, restitutionem in integrum petiit, eoque nomine Rei super nullitate protestati sunt. Nam Actores restitutionem in integrum non principaliter, siue tantum ad cassationem Transactionis petierunt, sed tantum per modum Replicationis, ad excludendam exceptionem Transactionis incidenter, quo casu speciali mandato opus non est cap. suscitata. de in integr. restit. vbi Panorm. dicit communem opinionem. Deinde notetur, D. Wilhelm generaliter, cum facultate substituendi, ad hanc causam a fratribus constitutum, qui deinde d. Trost ad petendam restitutionem specialiter con- & substituit. Frater autem pro fratre in integrum restitutionem, etiam principaliter, sine speciali mandato petere potest, tunc, cum consors litis est, constitutus. dict. tit. Couarr. lib. 1. variar. resolut. c. 6. n. fin. Adde, quod quamuis Actores in integrum restitutionem petierint, eam tamen non impetrarunt.

Submissum in puncto deuolutionis ac desertionis: Deinde super admissione grauaminum. In puncto deuolutionis expediendum est, in prima instantia Wilhelm Widling cum duobus fratribus, Gerharde & Heinrico, litem hanc coniunctim instituisse: a sententia vero 18. Iunij, An. 77. lata, solum Wilhelmum appellasse, & post lapsa fatale, praestito iuramento paupertatis, ex singulari priuilegio pauperum, ad prosecutionem appellatio-

lationis 16. Julij Anno 78. solum admissum. Vnde videri potest, quia dicti illius fratres nec appellarunt, nec Appellationem à Wilhelmo interpositam intra fatalia persecuti sunt, nec postea idem iuramentum præstiterunt, quoad illos appellatio nem esse detertam. Etenim quamuis appellatio vnus, reliquis etiam confortibus ex communi beneficio, si ꝑ appellatiōni non contradicatur, proficit. *cap. cum vna sententia, ibi Franc. de appellat.* Tamen id tunc demum procedit, ꝑ cum omnes communi iuri innituntur: non etiam, si singulari priuilegio appellans iuuetur: veluti, si ex persona sua, propter ætatem, restitutio in integrum sibi competat. Hoc enim ꝑ casu vnus appellatio, reliquis confortibus non prodest: *textus in l. 2. C. si vnus ex pluribus, vers. tertio requiritur.* Idq; maxime obtinet, cum de indiuiduo agitur. *l. vnica. C. si in communi eademque caus. rest.* Verum hoc non obstante, commo dum huius appellatiōnis ad fratres Wilhelmi nihilominus pertinere existimat. Appellatio enim illius, qui iure peculiari vitur, tantum eo casu confortibus non prodest, cum ius illud contra sententiam est directum. *d. l. 2. & Franc. dict. loco.* Atqui nostro casu, beneficium paupertatis, contra vel pro iure sententiæ facit nihil, sed tantum aduersus periculum fatalium persecutendæ appellatiōnis tempus laxius appellanti tribuit in negocio principali, cum fratribus suis, idem ius fauet. Accedit, quod persecutio ꝑ appellatiōnis, tanquam quæ in facto consistit, est indiuidua: & in indiuiduis regulariter proditum est, quod incapax ꝑ gaudet priuilegio capax. *l. si communem, quem ad. seruit. amir. l. si emancipati. ibi las. num. 5. C. de collat. bon.* Et hac ratione quis ꝑ ex persona alterius consequitur, id, quod ex sua persona consequi non posset. *d. l. si emancipati.* Exempla quam plurima reperiuntur apud *Gail. lib. primo, de pace publi. cap. 6.*

De grauaminibus: Ad probandū an admittenda sint, vbi de meritis causæ principalis ex primæ instantiæ actis prius constitit, in fine videbo.

Qua actio?

Referens putat petitione hæreditatis actum: quoniam ex conclusionibus libellorum, primæ & huius instantiæ patet. In hæreditate sunt ꝑ bona, tam mobilia, quam immobilia, quæ patrus Actorum, Arnold. Buding, ab intestato reliquit, & deficientibus naturalibus & legitimis liberis, ad eos, tanquam proximos suos agnatos, & hæredes, transmittit: qui & hæreditatem animo adiuerunt, Et cum bona illa à Reis possideri asserant, sibi, tanquam veris hæredibus, restitui petunt.

An probata?

Quod d. Arnoldus, & pater actorū, Bernhardus, legitimi & naturales fratres fuerint, fatentur Rei in vterioribus responsionibus ad primum articulum libelli conuentionalis. Similiter pure fatentur, ad 4. & 5. articulos, quod idem Arnoldus, post mortem sui fratris Bernardi, Anno 43. obierit, & nullos liberos reliquerit: quod etiam Actores, filii d. Bernardi sint, iidem Rei ad secun-

dum & tertium articulum, dicunt von hören sagen war. Ex communi autem opinione & fama, ꝑ conditio alicuius & consanguinitas recte & sufficienter probatur: *Bald. in l. 1. in princip. C. de Testib. Paleorus in specul. c. 23. num. 3.* Et testimonium de auditu, ad ꝑ probandam consanguinitatem, validum est. *l. c. ex quadam. de testib.* Deinde tres testes, viri graues coram B. senatu, quod actores d. Bernardi filii sint, liquido deposuerunt, de quo in instrumento litera F.

Quod hæreditatem adiuerunt, diserte in articulo septimo ipsi affirmant, quod satis est, quamuis sine hac enunciatione actus eorum hunc animum declarent, videlicet, quod super hæreditate transegerunt, & iam eandem petant: *l. gerit. de acquir. hered. Schurff. conf. 95. n. 4. cent. 1.* Et sic à parte Actorum, Actionis institutiæ requisita sunt impleta.

A parte Reorum possessio requiritur, ꝑ nō que libet, sed ea tantum, quæ nullum alium titulum habet, quam pro possessore, & pro hærede, *l. regulariter. de hered. petit.* Actores asserunt, ꝑ Reos pro possessore possidere, contra quod tamen facere videtur: Primo, quod Rei pro Emptore: Secūdo, quod ex causa Transactionis possidere, Acta annuant. Tertio: Ipsi Actores in secunda supplicatione Episcopo Monasteriensis exponunt, Reos domum & hortum, ne quidem possidere, sed vēdidisse domum pro 350. Goldgülden. Hortum pro 60. thaleris. Verum responderi potest: Quoad vēditionem, eam esse vel ipso iure nullam: quia res minoræ, ꝑ sine consensu Tutorum, & decreto Iudicis alienata, dicitur, vel saltem rescindendam, eo quod vili precio, & quidem infra dimidium iusti valoris distractio facta sit.

Quoad Transactionem, eam ex falsis instrumentis inritam, Actores dicunt, & ideo, secundum quorundam opinionem, nullam, vel secundum communem, per in integrum restitutionem annullandam. Iuris autem est, titulos nullos ꝑ illegitimos & iniustos, cum titulo pro possessore, in petitione hæreditatis concurrere. *l. nec vllam. §. omnibus. de petit. hered.* Et in specie responsum est: contra eum, ꝑ qui vili precio emit, etiam si bonæ fidei possessor sit, vtilem actionem dandam. *d. l. nec vllam. §. quod si quis.* Pari ratione responderi & ad tertiam obiectionem potest, quia Rei dicuntur mala fide hæreditatem emisse, & mala fide postea de ea transegisse, præsumptio est, vt actionem institutam eluderent: Dolo malo domum & hortum in alios transtulisse; quo casu ꝑ dolus pro possessione est. *in d. l. nec vllam. §. is autem. l. sin autem de rei vend.* Idque in vniuersum in quauis reali actione obtinet. *d. l. sin autem. §. si homo. Bartol. in l. 1. num. 23. de alien. iud. mutandi caus. fact.*

Concludit etiam in Reis requisita institutiæ actionis constare.

An Elisa?

Rei exceptionem Transactionis in peremptorialibus opponunt: ex reliquis actis, etiam exceptio emptiōnis & venditiæ hereditatis elici potest.

Verum priore discussa, etiam de posteriore iudicium facere licebit: Transactionis hæc est conditio. Actor, Wilhelm Widting, maior factus, Anno 63. ad Dominum Episcopum Monasteriensem, Bernhardum, conquectus est, venditionem controuersæ hæreditatis, se ac fratribus suis, infra legitimam ætatem constitutis, sine tutoribus, sine consensu præfectorum, contra consuetudinem Bergensem factam, & in ea longe ultra dimidium iusti precii se læsos, petiitq; Reos vel ad dictam hæreditatem restituendam, vel, ut per viam Transactionis sibi satisfaciatur, compelli. Episcopus, utraque parte in scriptis audita, consiliariis suis negotium committit, quorum interuentu atq; auctoritate tandem 18. Ianuarij Anno 64. hæc controuersia componitur, hoc pacto, ut Rei Actores intra 14. dies, 50. thaleros soluerent: Contra, Actores contractum venditionis factæ confirmarent, ab instituta actione desisterent, nec unquam eam renouarent: simulq; literas omnes, quas à senatu Bergensi impetrassent, Reis traderent, nec illis, vel aliis similibus in posterum vlllo tempore vterentur. Hanc Transactionem Rei probarunt, authentico illius instrumento, cuius sigillum etiam Actores ad septimum articulum peremptorialem agnouerunt, & vna cum Resutatione scripti in originali, similiter producerunt. Sed obiicit Actores, eam ex falsis instrumentis esse initam.

De vi autem & potestate Transactionis ex falsis instrumentis inita, non vno modo interpretes sentiunt, *Fulgos. ad l. pen. C. de Transact. & Zas. lib. 1. sing. resp. c. 13.* eam ipso iure nullam esse defendunt. In contrarium est omnium fere interpretum, ad *d. l. pen. sententia*: videlicet, eam ipso iure subsistere, sed per restitutionem in integrum retractari posse. Eamque opinionem veriorum existimat, cum *d. l. pen.* diserte vtatur verbo, *retractari*: quod verbum ad ea, quæ ipso iure non valent, accommodari non potest. Ea enim, quæ nulla sunt, rescissione vel retractatione opus non habent, *leg. nam etsi sub conditione. de iniust. rupt. & irrito test.* Atque hanc opinionem contra *Fulgosium & Zasium* nouissime defendit *Menoeh. & vtriusque argumentis respondet lib. 2. de arb. iud. q. cas. 15. per tot.*

Instrumenta, quæ Transactioni causam dederunt, Actores in libello, articulo 14. Transportum emptionis, in replicatoriis articulis, artic. 3. Præterea literas commendatitias ad Iudicem Bucholdiensem, Nicol. Mum. Item instrumentum confirmatorium emptionis & immissionis: Item Apocham Actoris, de recepto emptionis precio, fuisse affirmant. De singulis videndum.

Et quidem, quoad Transportum venditionis, in eo exponitur primo, venditionem factam, à legitimis Actorum minorennium tutoribus, videlicet Sebastiano Wolfst / & Cornelio Wilhelm / ciuibus Bergensibus: Contra per instrumentum, sub *lit. D.* Exhibitum, demonstratur, Actores post obitum patris, viuente adhuc matre, & imprimis Anno 47. quo venditio facta perhibetur, nullos Tutores habuisse: Sed à matre alios tutores, nem-

pe N. & N. Anno 48. in testamento primo ordinatos, & post illius obitum confirmatos, ac libris Camera pupillorum inscriptos, vnus quoq; ex asserit tutoribus videlicet Cornelius Wilhelm / bis, diuersis temporibus, nimirum 13. Martij, An. 63. & 18. Decemb. Anno 73. iuratus deposuit, se nec tutorem dictorum liberorum vnquam fuisse, nec dictæ venditioni interfuisse secundum conuenta instrumentorum, G. & F. signatorum, atque vnus testis, & contradicens instrumento, reddidit illud suspectum, in tantum, quod nullam fidem faciat, *l. 1. §. si quis neget. ibi glossa & Bart. quemad. testam. aperiantur. Egid. Bossius in pract. crimin. tit. de fals. num. 5. & 41.* Deinde in eodem Transportu commemoratur, magistros Camera pupillorum, in d. venditionem consensisse. Contra, ostenditur Instrumento D. notato, magistros pupillorum in eam non consensisse. Atq; hæc duo fere sunt, quæ falsitatem transportus arguunt. Illud de quo habetur in Instrumento *lit. C.* videlicet, quod transportus in registro ciuitatis, per scabinos subscriptus non fuerit, nullitatem illius detegit, non etiam falsitatem. Addi tamen potest superioribus, vicium falsitatis & quodammodo elucere ex eo, quod transportus non dicitur sigillo Ciuitatis Bergensis munitus, ac à Secretario subscriptus, quod tamen, in publicis illius Ciuitatis instrumentis fieri solere, omnia Actorum instrumenta conuincunt. Addi etiam potest transportus & reliquorum instrumentorum, quibus Rei in transactione vsi sunt, exhibitionem, Actores aliquoties in prima instantia postulasse, eamq; ab illis expresse recusatam in quem casum eiusmodi instrumenta falsa esse presumuntur *l. fin. C. de fid. instrum.*

Quoad literas commendatitias, ad Iudicem Bucholdiensem scriptas, eas subreptitias, & sine senatus Bergensis consensu, sinistra & dolose à Clericis, siue famulis, id est, scribis Ciuitatis conquisitas, diserte affirmat instrumentum *lit. C.* signatum.

Quoad instrumentum confirmatorium emptionis & immissionis à Iudice Buchold. Reis datum, illud ipsum nec in hac, nec in ea instantia est exhibitum, nec falsitatis vitio labefactum. Et quamuis nullum, tanquam super contractum nullo erectum, merito censetur: non tamen & ideo falsum dici potest.

Item & de Apocha Reorum super precio venditionis recepto constituit. Receptionem etiam precii ipsi Actores fatentur, dum illius restitutionem offerunt.

Concludit, falsitatem transportus satis superque probaram: idque ad falsitatem venditionis ostendendam satis est: de reliquorum dictorum documentorum falsitate non tantopere laboramus, cum vel accessoria, vel consequentia sint principalis contractus. Sic etiam si subsistant, ad illius euerisionem, etiam falsi labe notata, nil operarentur. In falsi enim excussione & tantum abest, vt actus & res singulas per se subsistentes non consideremus, vt etiam singulorum actuum & rerum singula

singula capita, ita à se inuicem separentur, vt vnus
 salitate reuelata, reliqua tamen in suo vigore per
 sistant, *d. l. pen. C. de Transact.* Rei, vt exceptionem
 transactionis contra Actores tueantur, cõtra falsi
 a transactionem retorquent Actores iisdem medijs
 & literis, quib. nunc vtuntur, etiam tẽpore Tran-
 actionis contra se vsos: ex quo tacite inferunt, si
 falsum commissum est (quod tamen pure nun-
 quam confessi sunt) tamen de eo Actoribus, tem-
 pore Transactionis constitisse, & super eo transe-
 gisse. Idque vt probent, producent Wilhelmi A-
 ctoris supplicationem, domino Episcopo ante
 transactionem exhibitam. Certi autem iuris ¶ est,
 23 super falso transigi posse, *dict. l. pen. C. de Transact. li-*
 24 *pe significat. C. ad l. Corn. de fals.* Sic de dolo ¶ in vni-
 uersum transigere licet *l. actione administrata tutela.*
 C. de Transact. Idque de dolo præterito, non etiam
 25 futuro intelligendum cũ generaliter pacta, ¶ per
 quæ ad delinquendum occasio præstat, iure re-
 probentur, *l. illud conuenire. de pact. dot. al. Dd. in dict. l.*
actione. Proinde videndum, an super falso Transa-
 ctum? Pro negatiua hæ rationes faciunt: Primo,
 Rei, falsum in instrumento transportus commis-
 sum, aliquoties in actis, præsertim in responsioni-
 bus ad articulum 13. libelli. Item, 14. 15. 16. articu-
 lum Replicatorium: Item ad quartum & quintũ
 articulum der Refutationsschrift / aperte negant.
 Fieri itaque non potuit, vt Transactio ex senten-
 26 tia eorum interueniret, cum priuatio ¶ præsup-
 ponat habitum. Secundum ex hoc innascitur, cũ
 27 in actu negato ¶ nemo se fundare possit, quod
 Rei vel ex hac sola causa, etiam falsi obiectionem
 elidit, nullo modo queant. Tertio: ex supplica-
 tionibus Actorum quas Transactio subsecuta, ap-
 paret, eos de enormi læsione, vltra dimidium iu-
 sti precii principaliter conquestos, & tantum eo
 nomine Reos sibi condemnari, vel ad transigen-
 dum, petiisse. Ex petitione autem de causa peten-
 di, in libello constitui debet. Quarto, ex Transa-
 ctionis instrumento patet, duab. tantum ex cau-
 sis Actores venditionem impugnasse, de quibus
 etiam transegerunt: nimirum, daß sie im Kauuff ver-
 fortheilt vñnd sonst kein beständige Verordnunge ih-
 rer Vormünder gehabt. Quoad primam causam,
 28 naturaliter euenit, ¶ quod contrahentes sese in-
 uicem decipiant, idque sine dolo, ex proposito, &
 29 consequenter, sine falso (falsum enim ¶ sine do-
 lo committi nequit communem dicit *Iul. Clarus*
lib. 5. §. falsum. n. 33.) *l. in causa cognitione. §. idem Pom-*
ponius. de minor. l. item si precio. §. quoniam. locat. l. si quis
eum aliter. de verb. oblig. Quoad secundam causam
 fieri potuit, Actores tempore venditionis habuif-
 se tutores, vel legitimos, vel testamentarios, quã-
 uis non legitime confirmatos: idque verbis, kein
 beständige Verordnunge videtur significatum. Fie-
 ri etiam potuit, eos habuisse, qui pro tutore corũ
 negocium gesserint: cum tamen nec legitimi, nec
 testamentarij, nec Datiui fuerint. Atqui hi casus
 omnes à macula falsi abesse possunt. Cum itaque
 in d. Transactionis instrumento, Transactionis
 causæ diserte expressæ sint, nec falsi crimen sub

illis comprehendatur, iuris intellectu ab iis remo-
 uetur: per regulam: Inclusio ¶ vnus est exclusio
 alterius. Atque adeo vltra has duas causas specifi-
 catas, ne quidem ipsos Domini Episcopi consi-
 liarios & transigentes, Transactionem extende-
 re voluisse, verba mox sequentia videntur decla-
 rare, scilicet: *Daß sie zu entlicher Hinlegung der Ge-
 brechen / it. Item, daß Actor von angemaster jent-
 ger Klag abstehen / it.*

Quinto: quamuis Transactio generalis sit, &
 generalis renunciatio illi subiecta, in verbis: *Daß*
Actores gånstlich/vñ all von ihren Forderungen ab-
stehen. it. Item: Alle Gerechtigkeit vñd Behülff ober-
geben/vñnd dero keinen gegen beklagten brauchen sol-
len: Tamen exceptiones generales, ¶ simulationis
 (cuius species falsum) nullius sunt momenti: *Bar-*
tol. consilio 65. numero secundo, lib. 1. prout est in consi-
 30 *lio, ex parte exhibitio. Addit: per generalem libe-*
 31 *rationem ¶ non videri quem liberari à dolo l. Au-*
 32 *relio. §. Carus. ibi Bartol. l. non solum. de lib. leg. quemad-*
 modum & generalis renunciatio, exceptionem
 doli & simulationis non includit, *Roman. l. si quis*
cum aliter. de verb. obligation. Imo in terminis rescri-
 ptum est, ¶ de dolo non aliter, quam specialiter
 33 transigi posse, *d. l. actione administrat.* Porro pro Re-
 gula traditur: cum lex ¶ specialiter quid requirit,
 34 renunciatio generalis non sufficit, *l. fin. §. omnem. de*
admini. tutor. Bartol. l. 1. in fin. si quis in ius voc. non.
gloss. in Clem. 1. verb. specialiter de iud. Thoming. decision.
1. numero 2. Sexto: quia ex Transactionis instru-
 mento non constat, in tractatu vllam falsi men-
 tionem factam, idque sic se habere, Rei constan-
 ter passim confirmant: Nullus autem Actus, ¶ si-
 35 ne cognitione celebratus, iure subsistit: *Bartol.*
in l. prolatam. Cod. de sent. Dec. in terminis, consilio 479.
numero 7. Septimo, ex documentis per Actorem
 ad demonstrandum falsum exhibitis, constat, ea
 omnia, præter id, quod D. signatum est, post initã
 Transactionem edita, & Actori communicata:
 falsum itaque commissum ante ignorauit, & sic
 transigere super eo non potuit: Cum Transactio
 tantum ad ea ¶ quæ scimus & in quæ consenti-
 mus, pertineat. *dict. l. non est ferendus. de Transact. l. si*
deserta re. C. cod. Octauo: Ex d. l. fin. C. de Transact.
 Transactiones ex falsis instrumentis initæ ¶ tum
 37 demum retractantur, cum falsum vel ciuilitur,
 vel criminaliter (ita sonant *dict. l. verba*) reuelatur:
 Quod sine iudicio fieri nequit: Atqui nulla actio,
 nec ciuilis, nec criminalis, contra Reos ab Acto-
 re ante Transactionem instituta fuit: inde vide-
 tur consequi, quod etiam super falso transigi non
 potuit.

Pro affirmatiua: Quod non tantum super de-
 ceptione, ex re ipsa, vltra dimidium iusti precii, e-
 mergente: Sed etiam ratione falsitatis Transactũ
 sit, hæ faciunt rationes.

Primo: Actor ex obligatione Transactionis Reus
 vel parentibus, tradidit documẽta C. D. G. & ab iis
 dem Reus producta: quibus nullitas emptionis,
 & falsitas transportus de ea confecti demonstra-
 tur. Consequens itaque est, Actorem hac tra-
 ditione,

ditione, non tantum nullitatis, verum etiam omnem falsitatis querelam, per Transactionem remississe. Qui enim litteras alicui tradit, ius omne, quod illi ex litteris competit, in accipientem trāfert. Quemadmodum in simili proditum est, eum, qui instrumentum alicui donat, actionem & res, quæ eo in instrumento continentur, donare, l. 1. C. de don. l. 1. in l. seruum filij. §. cum qui Chirographum de legat. Sed negat Actor, d. documenta à se Reis tradita. Resp. Negatiuam hanc probare oportebit, cum multæ præsumptiones sint in contrarium. Prima est, quod aliorum documentorum traditio nulla, ne quidem ab Actore allegatur, quæ tamen per Transactionem illi fuit iniuncta. Secunda: quod data eorum indicant, ante Transactionem fuisse confecta. Tertia: quod ab Actore, illiusque fratribus, ad illorum instantiam dicuntur impetrata. Quarta: quod tantum pro Actoribus faciant; contra Reos tantum, ad detegendum suum crimen sunt directa. Quinta, quod in der Refutationsschrift / circa recognitionem dictorum documentorum, Actor homo simplex, & sator, non sigilla statim agnouit solum, verum etiam Secretarii (cum quo tamen illi parum familiaritatis interuenisse credibile est) manum: addito illius prænomine, de quo tamen ex omnibus instrumentis constare non potuit, expressit. Sexta, quod Postquam Rei, ut nunquid d. documenta patentibus suis tradidisset, se declararet, vehementius vrgerent in der Schrift / intitulert / Ableinung der jüngsten Einlagen / fol. 123. ad interrogatum nil categorice respondit. Sed aliud, quod non erat postulatum, subiicit, videlicet, quod Confiliaris ea nec exhibuerit, neque illi super iis cognouerint, nec postulatum ad rem faciat: Hinc rācite traditionem videtur fateri. Septima: quod vel vetius certa probatio est: documentum ab Actore sub lit. D. productum etiam in dato congruit, cum documento sub eadem litera à Reis exhibita, & illud tantum huius latina est translatio. Ex quibus omnibus manifestum videtur factum, documenta Reorum, ab Actore in illos profecta, maxime cum Actor contrarii probationem ne quidem tentet. Quod autem dicta documenta falsitatis argumenta contineant illa, quæ D. & G. notata sunt, aperte conuincunt, si cum transportu conferantur, & aientia negantibus opponantur.

Non obstat, Reos d. documenta in productione iisdem characteribus, quibus Actor sua, signasse. Respondetur enim, quod hoc Actores non læ sit, nec substantia contentorum mutata est per hoc. Et licet Aduocato, qui iustam causam fouenti, decipere aduersarium, ad consequendam victoriam; Mynsing. obseru. 6. cent. 3. Couar. libr. 1. variar. resol. cap. 2. Non obstat etiam, Actorem eis documentis ad falsi demonstrationem non uti, sed alia, eaque plane ab eis diuersa edidisse? Respondetur enim: Quamuis data sint diuersa: quod argumenta tamen & contextus verborum vtrinque consonat, nec plus hæc, quam illa, ad falsi probationem fa-

ciunt. Quin instrumenta falsa denotata litera D. in datis conueniunt, eaque vel sola probant, Actorem tempore Transactionis, scientiam falsi habuisse. Denique non obstat, quod in Actorum documento C. de falsitate literarum commendatitiarum, ad Nicolaum Mum. Iudicem Buchold. post Transactionem primum sit edoctum, quod in instrumento Reorum erat omisissum: Respondetur enim, falsitas transportus, quod falsitatem eorum literarum eo ipso, quod Transportum dicunt, infert. Atque adeo hoc non attento, ex solo Transportu, non etiam ex dictis commendatitiis literis, aliquod ius in controuersis bonis, Reis accedere potuit. Imo cum literæ illæ tantum de validitate Emptionis, illiusue transportus veritate mentionem faciant, & sic relatiuæ sunt ad transportum solæ, sine exhibitione Transportus contra Actores Reis commodare non potuerunt. Instrumentum enim quod alterius instrumenti mentionem faciens, sine illo nullam fidem facit. Auth. si quis in aliquo. ibi Alexand. numero 11. Socin. numero 3. C. de edend. Hinc efficitur: etiam si demus, Actorem falsitatem d. literarum, tempore Transactionis profus ignorasse: Tamen falsitate hac detecta, ex ea causa Transactionem non posse retractari. Cui enim instrumentum, quod falsum dicitur, producentem parum iuuat, Transactio ex illo instrumento inita non rescindetur. Hanc limitationem ad d. l. pen. ex veteribus ponit Alex. num. 2. Sequitur l. 1. in l. 1. facit c. ex literis. de fide instrum. Secundum argumentum, quod super falso etiam Transactum est, sumitur ex Transactionis generalitate, cui generalis renunciatio est coniuncta. Transactio generalis quod porrigitur ad omnia ea, de quibus inter conuenientes est cogitatum, l. non est ferendus leg. cum Aquiliana: de Transactionibus l. sub prætextu specierum. ibi omnes. C. cod. Sufficit autem in genere de iis transigentes cogitasse nec expressio verborum requiritur. l. qui cum tutoribus. §. prima, & §. fin. de Transact. facit l. qui iure de testa. milit. Ratio est, quod Transactio quod consensu perficitur, qui non in verbis, sed animo consistit, l. 1. §. 1. de pact. Hoc sensu procedunt illæ regulæ: Generalia verba quod generali ter sunt intelligenda, & generaliter præiudicant. Item, tantum operatur generalis dispositio quoad omnia, quantum specialis dispositio, quoad specialiter enunciata: de quibus rebus Tiraquei. in præfatione ad l. si vnquam. num. 117. cum plurimis seqq. C. de reuocand. donat. & Thoming. decis. 1. per tot. De qua re autem cogitatum sit, præter alia, ex subiecta materia, & sequentibus colligitur. Plene Cisternus in tractat. de Transact. ad dict. l. cum Aquiliana, num. 4. Hæc ad speciem accommodemus. Materia, super qua in nostro casu Transactum dicitur, est rerum hæreditariarum venditio, quæ partim nulla fuit, partim falsa. Præcesserunt Transactionem supplicationes Actoris, quibus meo iudicio, satis aperte falsitatem Domino Episcopo exposuit. Nam in supplicatione vna, cum euentualibus conclusionibus à Reis exhibita, & in actis extrajudicialibus repetita, primum in genere Actor ait:

ait: Dasß Rei ihre Brieffe taliter qualiter lassen zu-
rücken vnd vberkommen. Item, Dasß sie nit beweisen
können, dasß der Kauff auffrichtig/ (verbum hoc ma-
gis falsitatem, quam nullitatem significat, cum ea,
quæ nulla, dolo vacare possit) vnd dasß der Auf-
gang/coram tenatu Bergensi, durch ihre Vormün-
der vnd Consent der Waisenmeister/ ihrem Verüh-
men nach (his verbis innuit, Reos falsum dixisse, &
dicere) geschehen seyn solt. Deinde paulo post, sub
finem, specialius exprimit, in quibus venditionis
transportus falsus sit, videlicet: Dasß die Güter ohne
Consent ihrer Vormünder vnd der Statt Waisen-
meister verkauft. Item, Dasß die Waisenmeister vom
Handel nichts wissen/sie auch die Zeit kein Vormün-
der gehabt. Atq; cum hæc omnia transportus vera
dicat, consequitur ex natura contrariorum, Acto-
rem dictis verbis transportum falsitatis notare.

Proinde cum ante Transactionem Actor fal-
sitate sciuerit, & de ea conquestus sit, per subsequen-
tam Transactionem generalem, etiam falsum, re-
mississe consentaneum est, d. l. non est ferendus, vbi
Celsus, generalem Transactionem ad legata, &
inferiore & posteriore parte testamenti relicta ex-
tendi nec vult audiri eum, qui tantum de priori
parte testamenti se cogitasse censetur, dum modo
nouerit, quid scriptura instrumenti contineretur.

Tertio repugnat, quod artic. 24. 25. scientiam
falsi quodammodo in Actoribus, tempore Trā-
sactionis demonstrant. Ponunt enim, Dasß Appel-
laten sich auff etliche widerrechtliche außbrachte Brieff
vnd Siegel in transactione geleynt / vnd dasß Ap-
pellant seinen nottürfftigen Gegenbericht darauff zu
thun sich vielfältiglich anerbotten/ Bericht ꝛu thun/
præponit scientiam.)

Quarto: Exceptionem Reorum tutatur, quod
in l. ipse significas, c. ad l. Corn. de fals. describitur. Quo
etiam pertinet commune axioma, quod ꝛ in ci-
uilibus suspicio falsi sit pro veritate. Egid. Boss. in
præf. crim. tit. de falsis, num. 5. 12. 79. Et vit. de partu sup-
posito, num. 32. Commualem dicit Iul. Clar. lib. 5. sent.
de falsum, num. 32. Atque perspicuum est, Actorem
de Reorum instrumentis ante Transactionem vel
saltem dubitasse, maxime cum in d. supplicatione
ea verba inseruerit, Wie Rei ihre vermehene Sie-
gel vnd Brieff vberkommen/ wirdt zu seiner Zeit her-
für brechen: Ex his quæ dixit, suo iudicio apparere,
Actorem super falso simul transgisse & trans-
actionem subsistere. Non obstat, quæ pro negatiua
adducta sunt. Nam quoad primam obiectionem,
notum est, Transactionem ꝛ fieri super dubiis &
incertis, & negatione etiam veri, eas non vitiari,
quod conuincitur, ex l. post rem iudicatam. in verb. si
negetur iudicatum esse, de transact. vbi tamen glossa &
Dd. notant, ꝛ in negatione id obtinere, quæ calu-
mnia & doli expers est. Verum transactio cum
Gerhardi Goppers/ vnus emptoris heredibus ini-
ta est, qui à dolo videntur esse alieni, cum ꝛ in he-
redibus ignorantia præsumatur, l. qui cum alio, de
reg. iur. Deinde quia Actores falsum sciuisse liquet,
doli ꝛ scienti inferri non potuit, textus in termi-
nis in l. cum donationis, c. de transact. Nec fraudari pos-

sunt qui sciunt & consentiunt l. qui autem, §. prate-
rea, de bis, quæ in fraud. l. qui se tibi, de petit. hered. Hoc
ipso satis est etiam secundæ obiectioni, videlicet,
quod ꝛ in Transactione singulare sit, vt super ne-
gatis se fundare possit. Et posito, id fieri non pos-
se: tamen generaliter per illud, quod ex negato
refultet, recte se quis tuetur, Gabriel. libro sexto, titul.
de regulis iuris conclusionem 1. numer. 30. Hinc et si fal-
sum Rei negant: tamen conuenienter se muni-
unt illa Theoria, Transactionem super falso va-
lere. Atque ita etiam concludunt in euentualibus
conclusionibus fol. 133 Actorum. Adde quod etiam
Iudici ꝛ ex officio se super negato fundare licet,
Gabr. d. loco. num. 58. Non obstat tertio, ex petitione
libellorum de causa agendi constitui debere. Ve-
rum quidem est, petitionem libelli actionem pro
positam designare: quod si tamen clausula gene-
ralis: ꝛ Omni meliori modo, &c. petitioni subiecta sit,
omnia in iudicium deducta censeantur, quæ ex nar-
ratis colligi possunt Marian. Socin. c. 2. vers. primus ef-
fectus, de libelli oblat. Amplius est in transactione,
quia generalis transactio ꝛ non tantum porrigi-
tur ad expressa, verum etiam ad cogitata: imo in
dubio comprehendit etiam ea, quæ quis ignora-
uit, modo in genere de his cogitare potuit, d. l. qui
iure, de testam. milit. ar. Barr. in d. l. sub prætextu specie-
rum, in princip. & ibi Alciat. num. 3. & 17. Idem, de re-
nunciatione generali tradidit Tiraquell. in præfatio.
ad dictam legem, si vnquam, num. 120. Eodem modo
secundum Accurs. Bald. Fulgos. Alex. & alios, in d. l. sub
prætextu, differunt, ꝛ sententia & transactio: quod
sententia ad acta præcise referatur, cum in iudicio
reddatur. Sed transactio, quæ inter consentientes
perficitur, includit etiam ea, de quibus in genere
cogitatum existimatur. Alciat. d. n. 17. Quapropter
laxior est ꝛ vis & interpretatio transactionis, quæ
libellorum, sententiarum, vel quorūcunq; actuum
iudicialium: & ideo nec ab vno ad aliud inferri po-
test, l. Papinianus exuli, de minor. Quarto non obstat,
in transactionis instrumento duas tantum illius
causas appositas: Respondetur, vt ante, in trans-
actione ꝛ magis acta & acitata, quam expressa
consideranda. Deinde verba: ꝛ Beständige Ver-
ordnung einiger Vormünder/ falsum significare vi-
dentur: cum contrarium in transportu deprehē-
datur. Et verbis: ꝛ Jesiger Verordnung/ non tam
causa agendi, quam ipsa actio, & res petita designa-
tur: atque adeo ex iis verbis rectius contra Acto-
rem concludi potest, videlicet, quia per ea verba
petitio hereditatis in vniversum remissa est, ab il-
lius renouatione Actorem iam excludi: quod quæ
hac generali verborum conceptione etiam fal-
sum, tanquam doli species, simul remotum censea-
tur, mox apparebit.

Non obstat quintum: nam simulationis & fal-
satis species, tempore Transactionis, in suppli-
cationibus ab Actore fuerunt expressæ. Deinde
in allegato consil. 65. lib. 1. verborum Bart. non est is
sensus, quod in generali renunciatione simulatio
non comprehendatur, sed quod, ꝛ qui agere vel
excipere vult de simulatione, speciem simulatio-
nis ex-

- nis exprimere debet. *Alciar. in l. cum ea que, n. 6. C. de transact. per c. fin. de renunc. in 6. Præterea in d. l. actione*
- 72 *administrata, vox † species, non accipi debet de individuo, videlicet, vt doli expressam mentionem facere necesse sit: sed sufficit, si dicatur, renunciatum omnibus actionibus, ex quib. ad rem expressam agi potest. Cum enim † sine actione nemo ex*
- 73 *periatur, si omni actioni ad rem petita competenti (veluti in nostro casu patet ausi Fürstlichem Recepten verb. Sänglich vñnd all) renunciatur, dolus etiam remissus intelligitur. gl. & Bart. in d. l. actione. & ibi Alciar. n. 30. & Scharh. n. 8. Bart. in l. 1. si quis in ius voc. non ier. Hinc ex sententia Fulgosi in d. l. actione.*
- 74 *las. n. 11. tradit: si quis simpliciter liberat, non † includitur dolus, secus si in specie quamcunque actionem remittat. Quæ verba, quamuis generalia etiam videantur, non tamen accipi debent de genere generalissimo, sed de genere subalterno, quæ admodum Thoming. decis. 1. distinguit: vbi in tanto dissidio Doctorum, de generalibus renunciacionibus talem regulam in substantia tradit: in renun-*
- 75 *ciacionibus, † verba omnino generalia, vel generalissima nihil operari, sed generalia subalterna sufficere Thoming. d. decis. 1. n. 14. 17. 19. 20. 24.*
- 76 *Nec obstat sextum: Transactio enim † cognitionem non requirit, vt sententia, & alii Iudicis actus, quos certos esse necesse est. Transactio autē de incertis interponitur, quin de rebus † per cognitionem causæ decisæ Transactio fieri nequit. I si causa cognita, Cod. de transact. l. eleganter, §. si post, de cond. indeb. Atq; hoc ipsum etiam aliam obiectionem Actoris refutat: quod Consiliiarii Episcopi instrumenta, quæ tempore transactionis penes se habuit, nec viderint, nec examinarint. Cui accedit, quod res inter transigentes tantum acta, & ipsorum mutuo consensu expedita fuit. Authoritas & presentia Iudicis & magistratus, actum extraiudiciale, qui voluntatem partium considerat, non perficit: quamuis præsumptionem † doli & metus excludat, l. 1. de præd. & aliis reb. minor. l. pacta nouissima. ibi las. num. 5. C. de pact.*
- 78 *Non obstat quoque septimum: quia ex instrumentis, quæ tunc temporis Actor in manibus habuit, de falso illi constitit. Imo instrumentum D. quod post transactionem in iudicio produxit, manifeste in d. o. indicat, quod ante transactionem penes eum fuerit, neque vllum clarius reuelat falsum, atq; illud ipsum: taceo, quod in ipsa tral actione Actor super instrumentorum prioribus similium productione expresse renunciauit.*
- Postremo, nihil ad rem facit: transactionem sine reuelatione falsi fieri non posse. Id enim in d. l. pen. C. de transact. non proponitur: quamuis velit, restitutionem in integrum contra transactionem, sine cognitione super falso, non cōcedi, quod iuri
- 79 *communis consonat, quod qualibet in † integrum restitutionem plenam causæ cognitionem requirit, l. omnes, de in integ. restit. Hæc de exceptione transactionis: quæ si iure valida est, exceptionem emptæ & venditæ hereditatis simul conūtat. Si valida non est: quia ex superioribus constat, emptionem*

ipso iure fuisse nullam: illius quoque exceptio actioni instituta nihil derogabit, sed eo casu pro Actore pronuciari debuisset. Suo autem iudicio sentit & concludit, dictam Transactionis exceptionem iure valere, atque actorum intentionem peremisse, & consequenter, in prima instantia bene iudicatum, male appellatum. Quod si tamen Domini hanc sententiam aliis argumētis sibi exmerint, & ostenderint, probabilius esse, Actorem tempore transactionis falsum ignorasse, non refragabitur, si iuramentum illi deferatur, per quod ignorantiam, † vt puta, quæ in animo consistit, 80 probet, eoque casu, vt prior sententia reformetur, in integrum restitutionem, ad rescindendam transactionem nostro casu necessariam non esse existimat, per ea, quæ tradit ad d. l. pen. C. de transact. Bart. n. 8. Alex. num. 7. Alciar. n. 16. Felm. c. licet causam, n. 39. de probat.

An graamina Camerae sint ad probandum admittenda. Noua, quæ hic deducuntur, videntur esse. Primum, Appellantem à Consiliiariis Episcopi ad transigendum metu compulsam. Sed præsumptio est in contrarium: Præsentia enim † iudicis omnem metum remouet, etiam tunc, cum Iudex est peruersus, vel vnus Ribaldus, vt loquitur las. in d. l. pacta nouissima, n. 7. C. de pact. Amplius in actis prioris instantiæ, in der Ablehnungsschrifti sol. 125. Actor ponit & dicit verum, daß der Beklagten Eltern vor den Nähten/te. mündlich gegen einander gehört seyn / vñnd man darauff mit ihm angefangen zu handeln / vñ zu einem Vertrag zu vermähnen: Atque hoc ipso illud etiam eueritur, quod ponitur in articulo 28. 32. graaminum: Daß man ihm einen Vertrag oder Transaction zugemutet / vñnd nolenti & volenti auffgetrungen. Addatur, quod Actor in supplicatione M. notata, in fine petit, Episcopus woll die Sach durch die Näht verhören / vñnd in der Güte nach Besündung entscheiden lassen. Plane non sufficit † allegare metum in genere, 82 re, sed de specie metus probandum est, text. in l. interpositas, C. de transact. l. cōtinet, cum seq. quod met. caus. Proinde Actoris de metu exceptio est inanis. Et postro, in specie de metu atroci exceptum fuisse: tamen cum ex pacto transactionis post interval- lum Actor quinquaginta thaleros accepit, per hoc metus, ante hoc illatus, fuisse purgatus, per l. 2. C. de his qua vi metusque caus.

Secundum graamen est, quod Appellans tempore Transactionis nit gehört worden / noch 14. Tag bedacht oder Copen vñnd Verlesung der Gegentheil Brieff nit 14. Tag haben mögen. Verum præterquā quod se auditum fuisse in der Ablehnungsschrift expresse affirmavit, etiam causæ cognitio necessaria nō fuit, de quo supra. Deinde dilationes † in extraiudicialibus actibus, sine præiudicio, conceduntur & denegantur. Interuallum, quod ad solutionem, & pecuniæ permissæ receptionem interuenit, dilationis loco esse potuit: nam in illius potestate fuit, post transactionem pecuniam non recipere, sed de metu, vel alias excipere, & cum metu in receptione simul interuenisse, nec quidem al-

dem allegat. Ideo sicut metus, ita denegatae dilationis exceptio nihil operatur. Sed nec inspectio-
 84 ne ꝛ documentorum opus fuit, cum extra casum testamentorum & codicillorū, sine inspectio-
 ne li trāsiigi possit. *l. de his, de transactio. l. Lucius Titius, §. final. ad Trebellian. ibi Dd.* Imo praesumptio est, Actori copiam inspiciendi & describendi factam, ex eo, quod copiam literarum ad Nicolaum Mum. scriptarum, ipse iudicialiter produxit, quas tamē aliunde quam à Reo nancisci vix potuit. Et in ciuitate Bergensi reperitas eas, nusquam, ne quidem verbo indicatur.

Tertium & vltimum grauamen, quod Actor etiam in transactione ultra dimidium iusti precii se laesum affirmat: Resp. In transactione iustum
 85 precium consideratur, non ꝛ in re, de qua lis est, sed in dubio litis euentu, cuius valor tantum inspici debet. *gloss. in l. Lucius Titius, §. final. ad senatusconsultum Trebellian. & ibi Aug. Bart. in d. l. 2. num. 7.* Cum autem hunc dubii euentus valorem Actor ne quidem articulat, allegatio laesionis etiam ex sententia eorum, qui transactiones *ex d. l. 2.* rescindi putant, nullius est momenti. *Matth. de Affl. decis. 220. num. 3. Alex. cons. 42. num. 12. lib. 1. vbi simul dicit, contrariam opinionem esse magis communem.* Deinde quia Actor iustum rerum hereditariarum precium nouit, tempore transactionis decipi non potuit, & ideo ex sententia omnium, solis, *Alberico, ad d. l. 2. num. 12. & ibid. Pinel. part. 1. c. 2. n. 11. exceptis, remedium d. l. 2. cessat. Didac. Couarru. lib. 2. v. 4. riar. resol. 6. 4. n. 2. Pinell. d. loco, n. 10. vide Gail. lib. 2. obs. 1. 86 num. 6. vbi dicit: Praesentia ꝛ Iudicis excludit beneficium, d. l. 2.*

Concludit, ex adductis causis grauamina ad probandum non admittenda, sed pronuntiandum, bene iudicatum, male appellatum: Expensas compensabit, quia causa tam in facto, quam in iure, quodammodo dubia videri potest.

Aliud in eadem causa.

D. C. Correferens: Iurisdictionem putat fundatam, nullitates nullas. Submissum in puncto deuolutionis, desertionis, & admissionis grauaminum, vt Referens. Causam deuolutam, non desertam, ex iisdem, quae à domino Referente adducta sunt. Actum, vt ex conclusione libelli apparet, petitione hereditatis, eam esse probatam, cum domino Referente.

An Elisa?

Quaestio principalis est, An Actor super falsitate transegerit sciens? Quod sciuerit, addit argumentis Referentis, quia Actor in libellis suis supplicibus, ante Transactionem de falsitate Episcopo Monasteriensi conquestus sit, dicit: *Wirdt auß breschen.* Ideo non dubium, quin per subsequentem Transactionem, super falso etiam transactum dicatur. Atq; per hanc causam omnino arbitrat, Iudicem à quo (scilicet, quod absq; omni dubio animaduertit, Actorem ante initam transactionem de falsitate satis informatum, cum aduersa parte super falso transigisse, vt in recessa Principis habetur, *zu endlicher Einlegung.*) motum, per sen-

tentiam suam definitiuam Reos ab actione absoluisse, atq; Transactionem ratificasse, praeterim, cum Consiliarius Episcopi, postea prioris instantiae Iudices, qui transactioni interfuerunt, & decretum suum transactioni interposuerunt, ipsis de meritis totius causae in iudicio controuerfis, tanto melius constet, vt tandem liti finis imponeretur. Generaliter enim ꝛ omnis transactio comprehendit quodecunque pactum, per quod à lite receditur. Dato etiam, quod non simus in causa dubia: cum alioquin materia, ꝛ super qua fit transactio, dubia esse debeat. *Alciat. c. cum contingat, de iureiur. n. 274. & 275.* Publice enim interest; ꝛ transactiones seruari, & ideo non rescinduntur, quamuis deceptus fuisset ultra dimidium iusti precii. *Alciat. in d. l. interpositas, C. de transact. n. 29. 30.* Reperit, quae per dominum Referentem plene, refutatis his, quae pro negatiua opponi possent, sunt deducta: plane suo iudicio nihil desiderari posse, superflue putat plura dicere.

Concludit, actionem probatam, sed per exceptionem Transactionis elisam. Similiter consentit, grauaminibus non admissis, in causa pronuntiandum, bene iudicatum, male appellatum, compensatis expensis. Si vero dominus placuerit, ex supra à D. Referente adducta ratione, iuramentum ignorantiae Actori deferre, non refragatur.

Aliud, in eadem causa.

D. L. Submissum in puncto grauaminum, An admittenda? Iuris, quod detur facultas, non deducta deducam, non probata probabo, utriusque parti. Sed Appellans in 23. & seqq. articulis contra transactionem deducit, se non fuisse auditum, deliberandi spacium, & copias instrumentorum recusatum: Transactionem per Consiliarios Episcopi obtrusam, seque per eandem longe deceptam: quae videntur noui articuli. Quapropter, siquidē contra pauperem Appellantem pronuntiandum foret, certe imprimis isti articuli ad probandum essent admittendi, *d. l. per hanc.* Cum probationes non angustandae, sed quia pro Appellato magis est resolutus, pro sua persona existimaret, non admittendos, tanquam superfluos.

Quoad principalem causam & punctum: cum Actor replicando adductam Transactionem, ex falsis instrumentis initam, ideoque ipso iure nullam aut saltem beneficium restitutionis in integrum annullandam esse alleget, & instrumentorum falsitates per Reorum partes commissae, multis modis probatae, adeo vt si in vicis essent, non solum ciuilitate, sed & criminaliter essent puniendi. Tota igitur decisio illius causae in eo consistit: An super falsitatibus inter partes antea fuerit transactum? Et quidem Rei pro fundamento suae intentionis in prima instantia duobus potissimum nituntur argumentis: Primum colligitur ex duplici, primae instantiae, art. 4. 9. 10. Et ex reprobatoria scriptura art. 6. quibus in effectu deducunt, quod Actores, tempore Transactionis, *setten solcher Documenten litera C. D. G. notirt sich gebraucht vnd darrauff Consiliarii die Wiffverstand hingeleget.* Et ideo

Actorem falsitatem sciuisse ante Transactionem.
 90 Nam qui in genere scit, vel scire debet, & præ-
 scitur, de eo cogitasse censetur, *l. ibi Alciat. n. 3. C. de*
pañ. Quandoquidem talis scientia ad validitatem
 91 contractus sufficit, & supina ignorantia non
 solet subueniri. *Bald. l. Celsus, part. 3. de vsu. ap. Wes-*
senbec. cons. 52. num. 7.

Secundum fundamentum deducitur in con-
 clusione euentuali Reorum: vbi Rei allegant, Ac-
 ctōres non solum *ex l. 2. C. de rescind. vendit.* sōder
 auch ihrer Eltern Kauff vnd Vrfründbrieff argwöhn-
 lich & falsitatis licet iniuste angemeldt. In quem fi-
 nem exhibent supplicationem Actōres, ipso die
 S. Ioannis, Anno 63. datam. Cum ergo falsitatem
 conquestus fuerit, & postea transegerit, satis inde
 92 probatur Actorem super falso transegerit, quod
 amplius non sit audiendus, *l. ipse significas, C. ad l.*
Corn. de falsi. Tertio: Quod Actor generaliter trās-
 egisse videatur, quæ se extendit ad omnia, de qui-
 bus in genere cogitatum, *l. sub prætextu specierum. ibi*
Dd. C. de tr. in fact. l. qui iure, de testam. militari. Quar-
 tum, quod Actor, vigore Transactionis, sua docu-
 menta, literis C. D. G. notata, aduersariis tradidit:
 Ergo omnem querelam remisisse videtur.

In contrarium vero, pro Actore, plurima faci-
 unt argumenta, quod super falso transactum nõ
 sit. Præmittit, omne falsum esse prohibitum, &
 plura de crimine falsi allegat. Sed multas falsitates
 esse commissas hoc casu: Falsum esse crimē enor-
 me & detestabile. Commissum autem hic circa
 93 res ipsas, & bona quasi ære alieno essent grauata.
 Item, circa personas matris & Actoris. Item,
 circa contractum ipsum. Item, circa inscriptionem
 libri Bergensis. Item, circa literas commen-
 datitias ad Nicolaum Mum. præfectum Buchhol-
 diensem, per quas emptores immisionem bono-
 rum obtinuerunt. Item, circa tutorum personas.
 Item, circa consensum præfecti pupillorum. Ita
 quod variis modis, & diuersis temporibus d. em-
 ptōres falsitates commiserunt. Quæ omnia ex Reo-
 rum supplicatione, ante Transactionem Episco-
 po Monasteriensi, pro responsione porrecta seu
 transmissa, si cum instrumentis, nouiter ab Ac-
 ctōribus exhibitis conferatur, facile deprehenduntur.

His præmissis, quod super falso transactum nõ
 sit, omnino ipsum inducunt istæ rationes, per do-
 minum Referentem pro negatiua parte summa
 diligentia adductæ. Ideoque ipse eas, cum difficile
 refutari possint, loco decisionis huius causæ am-
 plectendas existimat Et vltèrius mouetur.

Primo: Quia si tenor & verba supplicationum
 attenduntur, nusquam deprehenditur, Actorem
 contractus tempore documentorum falsitatem
 allegasse, aut vilo falsitatis modo vsum esse: Ergo
 ex proprietate verborum inferitur, ipsum super
 falso non egisse. Quod vero in posteriore suppli-
 catione Actor illis verbis vsus sit: Mit se ner Wüt-
 ter hinderlistig gehandelt: Item, Seynd mit der Wüt-
 ter gen Bergen gezogen / vnd haben ihre Brieff tali-
 ter qualiter bekommen. Item, Da ich vngesährlich

den Vetrug vor einem halben Jahr gewahr worden:
 & si quæ similia verba sint, non videtur aliter in-
 telligenda, quam de allegata deceptione precii.
 Et siquidem domini de dolo malo, & fraude illa
 intelligere velint: tamen de crimine falsi intelligi
 non possunt: cum aliud sit dolus malus, & aliud
 94 fraus, aliud falsitas, sintque re ipsa & natura distin-
 cta: de quibus in refutationibus argumentorum
 latius. Deinde, actus agentis & vltra eius intentio-
 95 nem operari & extendi non debet, *l. non omnis, si*
certum petat. & hoc in omnibus actibus, qui ex men-
 te procedunt, locum habet, *l. obligationum substan-*
tia, de action. & obligat. Bald. in d. l. non omnis. Præter-
 ea etiam in libellis & querelis. quoad personales
 actiones, & ipsa causa, ex qua actio formatur at-
 96 ditur. *Bartol. in l. & an eadem, §. actiones, num. 2. cum si-*
quent. de exception. rei ind. Bald. in l. si absentis, n. 11. C. si
certum petatur. Iam vero Actor in suis supplicatio-
 nibus, ad impugnandum emptionis contractum,
 duo tantummodo fundamenta seu causas sue in-
 tentionis ponere videtur: scilicet deceptionem
 vltra dimidium iusti precii factam: deinde, dass sie
 kein beständige Vormünder gehabt. Ex quibus em-
 ptionis nullitatem probare intendit, & quidẽ tu-
 toris inualiditatem, vt ita dicat. Et pro confirma-
 tione horum argumentorum, in ipsa narratione, to-
 tum negociũ, & quibus modis emptores matrem
 suam accersitam, domi detinuerint, ipsiq; heredi-
 tatem ære alieno grauata perluaerint, & ad em-
 ptionem pro exigua summa 350. fl. induxerint, ac
 tum demum cum ipsa matre in Bergen profecti
 fuerint instrumenta sua taliter qualiter obtinue-
 rint. Vnde sperant, quod dolosus ille contractus,
 nec non documenta & sigilla, emptorumq; pos-
 sessio pro nullis & inualidis haberi debeant.

Itaque ex narratis nulla Actoris intentio de-
 prehenditur, quam quod ob deceptionem vltra
 dimidium iusti precii, & quod tutores ordinatos
 non habuerint, emptionis nullitatem & inuali-
 ditatem deduxerit, ac probare voluerit. Nam ra-
 tione deceptionis, *ad l. 1. 2. & l. si dolo aduersarij, C. de*
res. vend. respexit ceterum. Et quia prædica & mino-
 97 rum, per parentem, vel Tutores, sine decore præ-
 fidis alienari non possunt, *l. cum emancipatis, cum l.*
seq. C. de præd. minorum sine decret. l. lex qua tutores, C. de
administ. tut. Facile inde nullitas commissa con-
 uincitur & probatur: Actorem intentionem su-
 am ad nullitatem direxisse, & non ad falsitates
 commissas: Ergo ad falsum extendi non debet.
 Cum nullitas contractus, & falsitas, sint diuersa
 98 & separata. Nam qui testatum non iure vel non
 99 solenniter dicit, is non directe voluntatem testa-
 toris impugnat, sed iuris solennitatem non obser-
 uatam dicit. Qui vero falsum testamentum alle-
 gat, is directe testatoris iudicium ac voluntatem
 impugnat, *l. post legatum. ibi Bart. n. 3. & 4. de his quib.*
vt indign. Bald. in l. alia. n. 4. Casstr. n. 3. C. quib. vt indign.
capit. ex eo. & ibi Dec. de regulis iuris. Sequitur igitur,
 allegatam deceptionem & nullitatem, ad cau-
 sam falsi non facile extendi posse. Præterea cer-
 tum est, & in libellis & querelis petitione potissi-
 mum

num attendendam esse. *Guid. Pap. decis. 1003.* Ad ea enim, quæ in conclusione petuntur, sunt narrata restringenda. *Ias. in §. omnium. Institut. de action.* Nunc vero Actor in prima supplicatione, precio oblato, venditam hereditatem, seu bona sibi restitui petit, oder aber die Zeugen zu verhören / vnuñ in der Güte zu entscheiden: vel alias, quod iuris & æquitatis decerni. Quam petitionem Actor in secunda petitione repetiit, & ad eadem se retulit: Ergo talis petitio consideranda, quæ ad querelam falsi non est extendenda.

101 Secundo: Ipsa ratio dicitur, neminem ꝑ posse instrumenta de falso impugnare, aut ipsorum falsitatem allegare, quæ non fuerunt exhibita; quia non Entis nullæ sunt qualitates.

102 Quapropter plerunque de cognitione ꝑ falsi loquentes leges, de instrumentis in iudicium prolatis loquitur, *l. 3. ibi. falsas & Lipsæ significas: ibi instrumenta, l. damus, l. fin. Codic. ad legem Cornel. de fals. Idem ex l. si ex falsis, Codic. de transact. ibi glos. 1. colligitur ex productis instrumentis, Transactionem subsecuta esse, similiter in l. final. Codic. de fid. instrum. Instrumentum semel fuit prolaturum, & contra allegatam suspicionem approbatum, nihilominus tamen, cum de falso impugnaretur, Imperator documentum iterum proferri iubet, seruata solennitate, de qua ibi. Et in hunc finem plu-*

103 res leges allegari possunt. Et propterea ei, ꝑ instrumentum impugnare intendit, debet fieri editio, *l. 1. §. editiones. Bart. n. 6. Castrens. n. 5. Ias. n. 9. de edend.* Hinc etiam nemo cogitur dicere, in qua parte instrumentum falsum allegare velit, donec ipsum videat. *Ita Bald. in d. l. fin. n. 2. Cyni auctoritatem allegans, C. de fid. instrum.* Nunc autem tempore Transactionis, Reorum documenta ipsi Actori nunquam fuerunt exhibita, vt ex actis Transactionis, coram Consiliariis Episcopi Monasteriensis habitis, probatur. Nam Commissarii Monasteriensis, virtute compulsoriorum Camerae attestantur, se omnia scripta, acta & decreta, vna cum Transactionis copia transmittere, inter quæ nusquam instrumenta Reorum deprehenduntur: Ergo nunquam illa edita partibus probantur, vt ex tenore Transactionis colligitur: in quo Consilarii supra exhibitis instrumentis concordiam fecisse non videntur. Et Actori iniungunt, vt sua documenta Reis tradat, nec Rei in actis hoc videntur diffiteri. Et siquidē Rei sua documenta Consiliariis ad partem exhibuissent, per hoc tamen non potuit Actori præiudicari, nec eo modo instrumenta quidquam contra Actorem probassent. *Castr. d. l. 1. §. editiones n. 8. & Ias. n. 9. C. de edend.* Ergo certum est, Reorum documenta Actori non fuisse exhibita: sequitur, ipsum haudquamquam illa de falso arguere potuisse.

Tertio, etiam Actoris documenta, tempore transactionis exhibita, literis C. D. G. notata, falsitatem commissam non videntur probare. Primum enim documentum C. contractus emptio- nis, eundemque in librum ciuitatis inscriptum docet: quod ea ratione pro contractu ipso tan-

quam publico, semper iuris sit præsumptio, *l. cum precibus, C. de probat. l. optimam, C. de contrah. stipul. §. se vero, auth. de his, qui ingred. ad appel. Specul. §. restat pro. de instr. edit.* Quod vero Consules fateantur, nomina Scabinorum non esse subscripta, in eo magis solennitatis defectum, quæ falsitatis arguunt. Nam diserte emptionem factam, & iudiciali libro inscriptam præsupponunt, saltem quod nomina Scabinorum eorumque subscriptiones deficiant, & ob id emptio minus valida haberi soleat. Existimat ergo, hoc documentum ad deductionem vel probationem falsitatis nihil facere: cum inter emptionem, non iure vel solenniter factam, magna sit diuersitas, vt supra dictum. Documentum verò D. in quo tres præfecti pupillorum deponunt, se libros Scabinorum & præfectorum, ab An. 44. quando Actorum pater obiit, vsque ad Annum 48. (quo mater decessit, & duo tutores ordinati fuerunt) diligenter persoluisse: sed tamen, q̄ aliquis tutor debitum iuramentum coram præfectis præstiterit, aut iidem An. 47. in venditione bonorum consenserint, se non reperisse. Similiter defectum solennitatis inferre videtur documentum D. q̄ videlicet tutores iuramentum non præstiterint, nec præfecti consenserint. Quem defectum Actor ipsemet postea suppleuisse videtur, quando, restantem summam sc. aureorum recipiendo, matris facta ratificauit, *l. 1. C. si maior fact. alie. rat.* Ergo Actor nec per hoc documentum falsitatem probare potuit. Documentum vero G. tam etsi in eo continetur, Cornelium Wilhelmum Lanionem, tutorem, medio iuramento deposuisse, se nunquam Actorum tutorem fuisse, nec in venditionem, aut bonorum alienationem consensisse, atq; ita sinistra suspicio ex eo oriri possit: tamen ea suspicio, quoad ipsius tutoris personam, est specialis. Nec ideo inferri potest, totam venditionem, traditionem & immisionem, cæteraq; quæ subsecuta sunt, falsa esse, maxime cum Actor ratam habuerit emptionem, & ille contractus in libro sit inscriptus, & præfectus Bucholdiensis, iuxta literas commendatitias immisionem fecerit: q̄ omnia sine solennitate facta non præsumuntur. Deinde considerandum, q̄ præter d. Cornelium, etiam Sebastianus Valens, tinctor, primo loco tutor sit nominatus, penes quem forte fuit administratio, q̄ aliter defectus non obsit. Nam si duorum tutorum ꝑ autoritas, quorum alter falsus dicitur, interuenit, nihilominus actus valet, *l. 1. in princ. ibi Bari. quod cum falso tut. neg.* Quoniam talis actus, ꝑ est actus administrationis, qui per vnum expediri potest, *c. cum super. extra. de offic. deleg.* Quia vnus tutor sufficit *l. etsi pluribus. de auth. tut. & l. si. C. eod.* Ita q̄ contractus emptionis, Cornelio non existente Tutore, verus esse possit. Quæ enim aliquid ꝑ veritatis in se habent, non statim falsa censentur. Cum falsitas, quantum fieri potest, sit vitanda. *Castrens. con. 120. par. 1.* Quippe contra hoc documentum opponi potuit, d. Cornelium esse testem vnicum & singularem: Ergo ipsi plene non probare: licet contractus fidem vacillare faciat. *Bald. in l. in exercitiis n. 7. C. de si. instrum. & l. 1. §. si*

quis neget, n. 6. in si. quem adm. test. aperiantur. Innoc. in c. cum Ioannes. n. 2. ibi Panorm. nu. 14. de fide instru. Eodem modo posset fortè contra d. Cornelium excipi, cum scilicet esse 75. Annorum, nec posse recordari fortè tam diu: *Alciat. dict. l. si ex falsis. n. 34. Codic. de transact.* Licet alias † præsumatur perseverantia sanæ mentis in senē: *l. senium. ibi. Bald. n. 1. Codic. qui testam. fac. post.* Imò si duo illa documenta testimonialia D. G. attenduntur in iure nullam fidem facere videtur: quia Rei † ad testium examina non fuerunt citati, vt fieri debuit, *l. si quando. ibi Bart. Auth. sed et si quis ibi glo. vlt. & final. & Bart. n. 7. C. de testam.* prout etiam ad exemplationes instrumentorū, Rei non fuerunt citati, quod tamen requiritur. *Bal. in auth. si quis in aliquo. nu. 14. C. de eden.* Ex quibus omnibus probatur, Actorem, tempore transactionis, ex præteritis tribus documentis, falsitatem legitime probare non potuisse. Et concessio, quod illa documenta suspiciōne quamdam fecissent: tamen Actorem ab † actione; vel exceptione falsi illa suspicio nō repellit, *l. si. C. de sol. instr.* Nam quāuis ibi instrumentū semel productum in dubium, tanquam suspectū reuocatur, & per producentem comprobatum fuisset, & non videbatur, propter suspiciōnis causam illud amplius producendū esse: nihilominus Imperator decidit, † illud propter falsitatis vitium, quotiescunq; petitur, exhibendū esse, vt per *Bal. in d. l. si. n. 3. 4.* Et hoc, nisi super † falso plenè cognitū, & super principali rite definitiua sententiā lata esset *Bald. ibid.* Quod idē in hac causa diceādū videtur.

Quartò: Ex modo agendi probatur, Actorem neq; criminaliter, per viam accusationis, *l. querelā. C. de fals.* nec ciuilitè, per actionem in factum, ad interesse, iuxta *l. damus. C. d. rit.* aut per viam exceptionis, super falso egisse: nec etiam per officium Iudicis, iuxta *l. sciant de probat.* processum fuisse: prout illos modos agendi, *glos. & Dd. in d. l. si ex falsis. & glof. in d. l. querelam. & Ang. in tractat. malefic. verb. falsario. n. 38. & alii tradunt:* Ergo non actum super falso.

Quintò, ex tenore ipsius Recessus, seu transactionis, quam ipsi Rei exhibuerunt, & semper eandem se referunt, conuincitur, Actore duo tantum modò, scilicet, deceptionem precii, & q̄ Tutores non habuerint, conquestum fuisse: & Consiliarios in ipso recessu saltē eadem considerasse, vt patet initio transactionis, per verba: *Aber Klāger darwider als das sie im Kauff vortheil / vñnd sonst keine beständige Verordnung ihrer Vormünder beschehen seyn solt fürgeben.* Quibus verbis expressè liquet, Actorem nullo modo super falsitate egisse: nec etiam transactionem de super interpositam esse. Iaque de nouo inferitur, agentium actum vltra ipsorum intentionem non debere extendi, *d. l. non omnis. si cert. per.* Nec etiā instrumentū † vel contractus vltra verborum proprietatem extendi debet. *Bald. in l. interest. n. 1. 2. C. de solut.*

113 Instrumentum enim † nihil aliud probat, nisi q̄ in eo continetur: Nec præsumitur actum inter partes, q̄ reperitur omissum, *l. ad probationem, C. de*

probat. & q̄ † instrumentum non cantat, nec nos cantate debemus, *l. si. C. de fals. caus. adiect.* Nam limitata causa limitatum producit effectum, *l. in agris, de acquir. ver. domin. latè Wesemb. consi. 52. nu. 24. part. 1.* Transactio enim † super eo tantum facta censetur, de quo lis aut querela fuit mota, nec ad alia extēdēda, *l. 1. l. qui cū tutoribus, in princ. & §. 1. & 3. de transact. l. age cum Geminiano, C. de transactionib.* Et ad hunc effectum Consiliarii d. verba: *Im Kauff vortheil / vñnd kein Vormund / re. sicut in supplicationibus illa posita, ita in suo recessu repetunt eadem, & inserunt, vt significant, sese tantum modò illas duas causas, & nullas alias, minus commissas falsitates, in consideratione habuisse. Eodem modo & illa Transactionis verba, quib⁹ Consiliarii dicūt vulgariter, *Hiermitz gānglihen von ihrer jehigen Forderung abstecken / re.* sunt consideranda. Nam illa in plurali numero sunt concepta, idoque certam actionem, scilicet ratione deceptionis vltra dimidium precii, de qua in principio Transactionis est dictū, tantum respiciunt, & sunt verba relatiua & restrictiua. Nam, *Von jehiger Forderung abstecken / nihil aliud inferre videtur: quā q̄ Actores ab hac præsentē lite desistere debeant, & ita transactionē ad certam causam restringunt, & alias causas, super quibus lis non fuit, excludunt, d. l. si de certā, ibi las. n. 2. C. de transactio. & est tex. similis in l. qui cum tutoribus in verb. sola portione. ibi glof. in verb. non submouebitur, in vltima solutione. & ibi las. in fin. n. 1. ff. de transactio.* Et hoc multò magis in causis odiosis. *Barr. in l. si constante, num. 42. solut. matrim. las. ibid. n. 87. 93.* Præterea huc faciunt illa Transactionis verba: *Sondern viel mehr der angezogene beschehene Kauff hierdurch in aller bester Form Rechtens rathfirt / bestättigt / vñnd Beslagten bey dem Besiz gedachter Güter bleiben solten.* Quæ verba emptionem factam præsupponunt, & specialem litem, ratione contractus, designant, *d. l. si de certa re.* Et Consiliarii hoc egisse videntur, quod d. emptio per Actores ratificaretur. Ideoque ad causas in illa expressas debent referri, & non extendi ad falsitates, *d. l. qui cum tutoribus, §. 1. ibi las. n. 1. idem las. qui Rome, §. duo fratres, de verb. obl. Castrens. l. tres fratres, n. 4. de pact.* Tametsi verò in d. transactione illa generalia verba habentur: *Alle Berechtigten vñnd Behülff an Siegeln vñnd Briefen so sie a senatu der Statt Bergen / vñnd sonst bekommen haben möchten / den Beslagten vbergeben / noch deren vñnd dergleichen hinfort nit gebrauchen solten:* Tamen illa secundū præcedentia & sequentia esse limitanda & restringenda, *d. l. si de certā. & Dd. in l. sub prætextu specierum, C. de transact.* Nunc verò præcedentia & sequentia verba loquuntur de allegata deceptione: Irem de emptione, per Actores ratificanda, & de securitate, ratione eiusdem emptionis, facienda: prout statim post generalem clausulam subiicitur: *Quod Actores pro se, & suis fratrib⁹ sich verobligirt, wo Rei des Kauffs vñnd Vertrags haben einiger weitern Wehrschafft vñnd möchten / das sie dieselben vñnwengerlich thun vñnd.* Et contractum emptionis, & eius ratihabitio-*

dem & securitatem tantum respiciunt. Et hoc etiam in generali clausula Actoribus iniungitur, *daß sie alle Brieff vnd Siegel Reis vbergeben sollen.* Cum igitur eiusmodi documenta sint nudæ exemplationes & copiar venditionis. Igitur generalis illa clausula videtur tantum de emptione intel ligenda: vt per talem literarum traditionem, emptionis ratihabitio, approbatio, & possessionis confirmatio ab Actoribus fiat. Nam stipulatio
117 generaliter, ¶ seu indefinitè, super aliquo actu interposita, intelligitur secundum naturam sui actus, *l. si stipulatus, in princip. de vsuris.* & generalis
118 clausula ¶ ad sua specificata restringitur, & ad diuersam causam non extenditur, *dict. l. si de certa. ibi Bartol. & Las. n. 8. in fin. Alciat. n. 3. & 4. idem Las. dicto §. duo fratres. n. 27. Panor. c. 1. n. 6. de transact. W esemb. d. conf. 52. n. 42.* Et illa verbis illius actus cognosci debet. *Alciat. in d. l. si de certa, n. 5.*

Ergò cum certæ causæ tam in principio, quam sine nostræ transactionis expressæ sint, videtur, dictam generalem clausulam ad falsitatis causam non esse extendendam, tanquam diuersam. Et est textus expressus in *l. si ita quis promiserit 135. §. fin. de verborum obligation.* vbi filia contra testamentum patris in officiosum egit, & deinde transegit, & renunciauit, cum generali stipulatione, se non amplius a curam: nihilominus si patris testamentum falsum comperiat falsum fuisse, non tamè impediri, de falso agere, &c. Qui textus in terminis ad hanc nostram facere potest. Et hæc de Transactione, quæ vel sola satis probat, super falso, nec actum, nec transactum.

Sextò, principaliter considerat, quod quando
119 exceptio rei iudicatæ ¶ vel transactionis, ratione allegatæ falsitatis ob stare debet, requiritur, quod desuper etiam sit cognitum, *l. 1. verb. quesitum. ibi gl. & Bart. C. si ex fals. instr. innoc. c. licet causam, n. 1. de probat.* Et quod Iudex nõ perfunctoriè, sed plene super falso cognouerit, vt docent, *d. l. si ex in fin. verb. nisi forte, C. de transact. & Bald. in l. fi. n. 4. vers. si autem super falso plene sit cognitum, C. de fide instrum.* Et idem Bald. in d.
120 *l. 1. n. 2. C. si ex falsis instrum.* Hinc transactio, ¶ sine cognitione interposita, ipso iure est nulla, *l. cum hi, §. si prator, verb. nulli, de transaction. Felin. late cap. Ecclesia sancte Maria, col. 7. versicul. sed in contrarium, extra de constit. & huc facit textus in Lex stipulatione, ad fin. C. de sent. & interloc. ibi Bald. in d. ad fin. ad si. tit. de inuestit. in marit. dicit: Quod quidem arbitrator ex abrupto laudauit, parte non audita: ideo pronuntiandum, laudum esse nullum. Et sequitur Panorm. in c. Quint auallis colum. penultima, de iure iurand. Felin. in iam d. c. col. 8. versicul. 13. vbi plures autoritates allegat. *Roman. consil. 454. num. 12. ibi additio, lit. S.* Nunc verò, quod Consiliarii super falsitatibus commissis non cognouerint, patet ex ipsa transactione, in qua saltem duæ causæ sunt expressæ, vt dictum. Deinde etiam, quod de causa debite non cognouerint, probatur: quia non solum partibus hinc inde instrumentorum copias non communicarunt: sed ne quidem ante transactionem, instrumenta Actoris ad se rece-*

pisse videntur, vt Actor in prima instantia con queritur, & ex sine Transactionis colligitur, ita quod Rei per sua documenta, suamque supplicationem, & Actoris quietantiam, ipsis Consiliariis obreperint, quod his attentis Actoris instrumenta ad se recipere voluerint, & perlegere. Et sic ex hoc fundamento transactio non consistit. *Bald. Bart. l. si quis obreperit, ad l. Corn. de fals.*

Præterea cognitionem ¶ non interuenisse, ex breuitate temporis, & ipsa facti euidencia probatur. *Bart. in l. probata, n. 10. C. de sent. & Fel. d. c. Ecclesia, col. 5. §. 6. 7. Castr. consil. 198. part. 1.*

Nam eo ipso, quod Consiliarii instrumenta Actoris non receperint, nec legerint, nec ipsi etiam ad suam petitionem Reorum instrumentorum copias exhiberi mandauerint, iuxta *l. is apud quem, C. de edend. l. fin. ibi Bart. nu. 5. Bald. & Castr. n. 4. C. de fid. instrum.*

Nec etiam Actori petitam dilationem concesserint, sanè sine debita causæ cognitione eos processisse, euidencia facti demonstrat, quod ob id transactio nulliter facta videatur. *Felin. d. c. Ecclesia, columna 7. versicul. in contrarium, argum. l. prolatam. ibi Bald. C. de sent. & interloc.*

Septimò principaliter considerat, quod etiam Rei in prima instantia nusquam in suis articulis, ad elidendam Actorum intentionem, sua per falso transactum fuisse, articularunt, sed saltem petitam in integrum restitutionem, quadriennio elapso, locum non habere, Actoremque secundum consuetudinem loci, contra habitum Consiliariorum excessum, non audiendum, exceperint.

Octauò considerat, quod Rei apud acta in suis articulis & responsonibus, non solum falsitatem commissam negarint, & hoc modo exceptionis fundamentum constituere non possint, verum etiam Actor in refutatoriis suis articulis, *sol. 107. artic. 5. posuerit. Daßer der Brieff Falschheit nit fürge wandt: Ipsi ad eundem articulum, sol. 121. respondendo, credunt, Daß Actor sich dero Zeit der Brieff vnd Siegel gebrauchet / aber nit / daßer der ehrrührigen Wörter / von Falschheit oder andern / sich vernemmen lassen dürffen oder können.* Quam responsonem in conclusionem art. 16. *sol. 126. pag. 2. pro iudiciali confessione acceptauit.* Itaque ex propria Reorum confessione inferitur, tempore transactionis, quæstionem falsitatis motam non esse. Quæ confessio ¶ sola contra Reos
122 satis probare videtur, *l. generaliter. ibi Bart. C. de non num. pecun. c. fi. ibi Butrig. de confess.*

Et hoc eo magis, quod causam addunt, scilicet, quod Actores non ausi fuerint, nec potuerint. Nam illis verbis tacite metum, & defectum probationis necessitatio inducunt. Cum verbum, *potest*, necessitatem inferat, *gloss. cap. 1. de reg. iur. in 6. Alciat. l. nepos Proculo, de verb. sig.* Et hanc Reorum confessionem maximè hic attendendam existimat.

Nonò, ad d. documenta progrediendo Actor noster cū aliis documētis & literis, *A. B. C. E. F. H.* in primæ

prima instantia exhibitis, falsitatem probare intendit. Actametsi tria instrumenta, literis C. D. G. signatis, quæ Actor, tempore Transactionis penes se habuit, cum quibusdam instrumentis, iisdem literis notatis, post Transactionem exhibitis, videantur conuenire: tamen per omnia in verbis non conueniunt. Nam in exemplatione primi documenti, lit. C. habetur, quod documenta in libro fol. 25. sint registrata. At verò in documento post exhibitio, narratur, illa fol. 20. registrata haberi. Item eodem documento, lit. C. tenor literarum venditionis, & transportus simul continetur. At in documento C. post exhibitio, deficit transportus, sed est instrumentum separatum, vt apparet lit. A. dato 17. August. Anno 47. Deinde priora documenta, C. & G. notata, cum instrumentis nouiter exhibitis, in dato non conueniunt. Item in documento G. tempore transactionis habitæ, integræ quædam regulæ, id est, literæ sunt omisæ, quæ in latina versione habentur. Et concessio, quod hi defectus non videantur considerandi: Tamen in eo potissimum videtur diuersitas, quod in tribus illis prioribus instrumentis, Consules & Senatus Bergensis, de falsitatibus commissis nihil dicant, quod ea ratione talis falsitas cognosci non potuerit. At vero e contra, d. Consules & Senatus, in postremis documentis, scilicet, litera C. disertissimis verbis declarant ac testantur, Commendatitias illas literas suo nomine, ad Nicolaum Mum, Iudicem Bucholdeæ transmissas, æstimari inefficaces, sine suo, suorumque prædecessorū consensu, contra stylum & vsu, à famulis Secretarii d. Ciuitatis, dolose conquisitas esse. Ergo hoc postremum documentum, litera C. à priore diuersum censetur. Similiter d. Consules & Senatus in instrumento litera E. expressè testantur, nunquam Tutores & Prouisores Cameræ pupillorum ipsis Actoribus quamdiu mater vixit, ordinatos fuisse. Quæ attestatio in prioribus deest. Item in instrumento litera H. signato, iidem Consules & Senatus documenta ordine recensent, & illa diuersis modis falsitatis arguunt, vt in eo patet. Ex quibus omnibus rationibus, supra adductis, existimat, inferri posse, super falso non esse actum, nec cognitum, nec transactum.

Ad contraria argumenta quod attinet, putat primum (quo dicitur, Actorem ante transactionem, tria illa documenta C. D. G. penes se habuisse, ipsumque iisdem vsu fuisse, ergo falsitatem sciuisse) non obstare: Quia vtrunq; negari posse videtur. Nam aliud est, ¶ habere & ostendere instrumenta, aliud verò, eis vti. Bald. in l. eo quod à mul-
 123 ris in fin. C. si cert. petat. arg. ca. contingat. ibi Felin. versic. item per illum textum. extra. de fide instrum. Ita quod is dicatur vt instrumentis, qui ad probationem & defensionem sui iuris exhibet. At vero Actor sua documenta, tempore transactionis nō exhibuit, vt patet ex Actis transactionis, & tenore Recessus, vt supra dictum. Ego. Et concessio, Actorem sua documenta Consulariis exhibuisse: Tamen

nec intuitu falsi commissi, nec etiam ad falsitatem probandam exhibuisse dicitur, vt supra, in d. rationibus deductum. Nec etiam Actor ex illis documentis falsitatem sciuisse videtur. Quia contractus emptio, ¶ Item, traditio & immissio, 124 concernunt factum alterius, cuius iusta est ignorantia Lignorantia facti. C. de iur. & facti ignor. Et hæc ignorantia eo magis in Actore probatur, quod tempore venditionis in minore ætate existens, per emptores in Damsig dolose ablegatus, emptioni non interfuit, & quando biennio elapsi rediit, mater obiit: Quod talis absentia etiam iustissimam ignorantiam inducat. Deinde ex prioribus instrumentis falsitates scire non potuit, propter eandem fortè ignorantiam. Nam tamen si quis documentum litera D. perlegat, non tamen inde contractus falsitate scire poterit, cum facti ¶ interpretatio etiam prudentissimos fallat 125
 in omni. de iuris & facti ignor. Et ille dicitur ¶ scire, 126 qui rem per causas cognoscit, vt ait Aristoteles. Scit enim, qui habet scientiam facti, cum omnibus suis qualitatibus. Alexand. consil. 179. n. 1. lib. 2. Talem autem scientiam facti cum omnibus suis qualitatibus non videtur Actorem nostrum habuisse, per causas supra allegatas. Et quamuis Actor etiam instrumenta legit: tamen ex sola ¶ lectione 127 tanta instructio non præsumitur, sicut ex plena totius facti cognitione, seu examinatione, hinc qui vidit dicta testium, & plenè non fuit percunctatus, is à noua productione testium non repellitur. cap. vltra tertiam. ibi glo. Panorm. n. 1. Felin. in princip. de testib. Et eo magis præsumitur, Actorem talem scientiam non habuisse: quia est homo indoctus, & illiteratus, qui iuris solemnitates in instrumentis, bonorum traditionibus, in ordinatione tutorum, quis verus, quis falsus Tutor, quæve actionis falsæ natura sit. Quapropter idem Ang. in d. S. duo fratres, versic. expeditis. ibi La son. n. 59. censuerunt, hac ratione hominis docti, ¶ & ho- 128
 minis indocti, consideratione esse ¶ habendam. 129 Et iura plerunq; rusticis & illiteratis hominibus, ob imperitiam & rusticitatem, subuenire solent. l. si quis id quod. ibi glo. verb. imperitiam. de iurisd. omni. ind. l. cum de indebito. §. fin. aut. ibi glo. de probat. l. regula. §. hac ratione. de iuris & facti ignorantia. Et siquidem Actor aliquid scire potuisset, non tamen videtur attendendum: quia parum scire ¶ aut nihil scire, 130 æquiparantur. c. licet causam. §. quanquam. de probat. Vide glo. in §. pen. verb. inter quos Damsig. in Enchirid. iur. verb. parum, & scire. Et quanquam ex d. documento litera D. appareat, Actores post obitum patris, tutores non habuisse: Tamen per hoc non putat falsitatem directè ex eo probari: cum ille defectus Tutorum, ad contractus nullitatem possit referri. Quia falsitas, ¶ quantum fieri po- 131
 test, est vitanda: Cusstrenf. consil. 120. part. 1. Nec etiam per hoc documentum directè venditio per matrem facta, quæ postea per Actorem fuit ratificata. d. l. 1. C. si maior factus alienat. annullat. Licet enim mater ¶ non possit alienare, ratione domini, 132
 l. mater tua. vbi glo. 1. ibi. Bartol. C. de rei vend. l. Mancipia. C. de

133 *C. de reb. alien. non alienand.* Tamen ratione obligationis, valet contractus: Et si filius ratificat, contractus subsistit, *supra d. ll.* Accedit, quod sæpe etiam venditionis \dagger instrumentum falsum esse possit: quod tamen negocium, seu contractus emptiois, in eodem conceptus, per se fit verus: *Bald. dist. l. alia. numero 2. C. de his quib. ve indign.* Et si in hac causa consideratur, quod hæreditas illa Arnaldi, ipsis Actoribus, tempore venditionis, non plane fuit acquisita, & emptores per suafecerint, licet falso, plures reperiri coheredes: item bona ære alieno gravata esse, quilibet statim crederet, hoc casu bona pupillorum nõdum acquisita alienari posse, iuris solemnitate non observata *l. ob as. C. de prad. minor. l. i. C. quando decret. opus non.* Quod hisce consideratis, documenta D. G. quæstionem falsi, eiusque probationem directe non inducant. Et cum Actor venditionem ratam habuerit, defectu Tutorum supplevit, ex quibus inferri, primum argumentum non obstat.

Ad alterum argumentum, quod scilicet Actor in vltima supplicatione fuerit coquestus, existimamus, ex verbis & proprietate verborum falsitatem non facile induci posse: Et præmittit, quod verbum \dagger falsitatis, varie accipiatur: nimirum generalissime, generaliter, & proprie, secundum *Bar. tol. in l. quid sit falsum. ad l. Corn. de falsi.* Proprie dicitur, \dagger quæ dolo malo commissa est, *Bar. tol. in d. iam lege. & l. nec exemplum. C. de tit. Alexand. consilio 77. lib. 1. Ang. in tract. malefic. verb. falsario. numero 2.* & talis falsitas non videtur in vltima supplicatione allegata, in quæ finem quædam verba sunt examinanda. Et in primis, Actor in narratis allegat: quod emptores, mit seiner Mutter hinderlistig vnd verforthrit. Et cū matre allein/one beyseyn der Vnderhändler/ vnd Besichtigung der Güter/ auff das der Betrug/ vnd geringigkeit des Gelds nicht an Tag käme. Quæ verba, \dagger quod scilicet cum matre dolose egerint, & minores deceperint, de dolo malo intelligenda videntur, *l. l. si quis affirmaverit. de dolo. l. i. C. de rescind. vendition.* Nam quando \dagger dolus bonæ fidei contractui dedit causam, censetur nullus, *l. & eleganter. de dolo malo.* Ideoque dolum malum, & exceptionem, vltra dimidium iusti precij Actor allegavit, vt nullitatem contractus inferret. Et licet falsitas \dagger sine dolo non committatur, *d. l. nec exemplum. ibi Bar. tol.* Tamen dolus malus, & falsitas, diuersa sunt delicta, & ex iis diuersæ competunt actiones. Ergo separatorum, separata est natura, *l. si de certa. numero 4. Castr. consilio 431. num. 7. lib. 1.* Et sic à dolo ad falsi crimen alia illatio est. Similiter & illa verba, Das der Betrug vnd geringigkeit des Gelds an den Tag käme, exiguitatem precij arguunt. Quia actor in tota narratione d. supplicationis, non negat, venditionem factam nec dicit, eam falsam, sed de deceptione, & vilitate precij, & quod matrem dolose ad venditionem induxerint, quasi ære alieno hæreditas esset gravata, iuxta *d. l. si quis affirmaverit de dolo.* Ita quod tota sua intentione ad *L. 2. C. de rescind. vend. dirigit.*

Non obstant verba quod Emptores cum matre geri

Bergen gezogen/vnd ihre Brieff taliter qualiter bekommen: Quia in eodem verbis in prima supplicatione est vltus: Et sic ad nullitatem tantum ea verba respexisse, ac idem significare videtur, quod *verba, taliter qualiter. per l. qui fundum. quemadm seruitur. amit. vbi Cels. & gl. in verb. habens,* illas distinctiones pro qualitercumque exponit. Idem in *l. qui hæres,* dicitur, qualis qualis sit conditio, id est, qualiscunque, *ibi gl. & l. in. 37. l. gerit. de acquir. poss. Ferrar. in libello rescind. sentent.* His attentis, putat illa verba taliter qualiter, pro qualitercumque intelligi posse: Cum Actor nullo falsitatis verbo sit vltus, & aliter verba, qualiter qualiter, & similia verba vniuersalia, quæ ad habilitatem contractus, vel extensivè vel declaratiue accipi possunt, ita sunt interpretanda, vt vicio careant, ne ius commune, vel alterius lædatur, *Bart. L. 1. §. nunciatio. n. 25. & ibi las. n. 5.* Existimat, vt dictum. Quamquæ etiam Actor post specificationem bonorum, in supplicatione quibus deceptionem & vilitatem precij docet subiungit. Das nun solcher Kauff auffrichtig/ Coram Consalibus & Scabinis, vnd die Außgang durch die Vormünder vndd Consens der Wesssenmeister beschehen sey. solt werden sie nimmer mehr gnugsam beweisen/ 2c. Vnd welcher Gestalt sie die vermessene Brieff bekom en/ wirdt zu seiner zeit herfür brechen. Et vt hæc verba in iudice videantur, Actor è ipsum de validitate emptiois & instrumentorum, aliquatenus hæsitasse, tamen nihil certi in iis de falso exprimit, sed dubitatiue per modum interrogationis querit, & onus probandi in aduersarios reicit, quod scilicet nunquam sufficienter talem emptioem probare possint valida, coram Scabinis, cum consensu præceptorum factam, & eo ipso Reos aliquid probare posse, licet non sufficienter videtur concedere: Et quia Rei in sua supplicatione veriti non fuerint affirmare, sese d. bona à matre, & ipsomet Actore, ceterisque tutoribus emisse, ipsumque Actorem primam schedulam emptiois, propria manu scripsisse. Certe si quidem Actor falsitatis plenam cognitionem habuisset, vel super falsitatem suam intentionem fundare voluisset, citra vllam præmeditationem eam allegasset: cum ad hoc Rei in sua supplicatione occasionem dederint, & tamen falsitatis crimen ipsis non obiecit. Quod deinde habetur, das solcher dolosus contractus, in quo vltra dimidium iusti precij decepti sunt Actores, nunquam pro legitima emptioe, etiam desuper ea documenta obtenta valida haberi & decerni debeant, cum præfecti de negocio nihil sciunt & ipsi Tutores non habuerint, derhalben solcher Handel nichtig vnd die Brieff auch possessio emptorù kraftlos sey: In iis denuo deceptionem, & contractus nullitatem, instrumentorumque validitatem & cassationem allegat, nullibi autem contractum aut instrumenta falsa, aut falso conscripta asseruit, aut alias falsi qualitates deduxit, nec etiam contractus, aut instrumentorum verba & mentem directe impugnat. Nam tum dicitur instrumentum falsum, \dagger quæ do ab eo verba & ches

contrahentium remouentur: Si vero non verba, sed mens tantum remouetur, tunc dicitur simulatum, Bald. in l. si ex cautione. n. 5. C. de nō nu. pec. Nec sufficit falsitatem in genere allegare, sed in specie est exprimenda: Bartol. consilio 65. n. 2. part. 1. Quod enim ¶ pluribus modis fieri potest, hoc per allegantem declarari debet: non enim videtur sequi Instrumentum falsum est: Ergo in totum falsum existit: Bald. l. ab Anastasio. n. 6. C. Mandat. Castrens. cons. 261. n. 2. part. 2. Et si quidem aliqua verba falsitatem, aut non falsitatem includerent: tamen ea coniectura faciendā, quæ falsitatem non importat, 141 Ang. d. §. falsario. nu. 1. Nam in dubiis ¶ semper benigniora sunt præferenda. l. semper in obscuris. de reg. iur. Et benigniorem sequi interpretationem tutius est, l. benignius. de l. l. si fuerit. in fin. de legat. 3. ibi: hoc valere benignum est. Quod non solum in contractibus, verum etiam in delictis procedit. Dec. in dict. l. semper. de reg. iur. Quibus accedit, quod in libellis non respiciatur, quid, quale, & quantum narretur, sed quid ex narratione concludatur: quia modus agendi, ¶ substantialiter consistit in conclusione: Bald. l. Titia numero 56. C. de edend. Et leg. 2. n. 6. C. de petit. hered. Et verba generalissima, ¶ 143 quæ in narratione ponuntur, secundum conclusionem sunt intelligenda: Bald. in l. domum. de rei vend. l. ason in §. omnium. Institut. de Action. numer. 130. Et hoc tam in exceptionibus, quam actionibus procedit. Panorm. in cap. parte. n. 3. de foro compet. l. ason loco quo supra. Nunc vero Actor in prioris supplicationis conclusione. ad quam se in secūda supplicatione refert, in effectu petiit, oblato precio sibi bona restitui, alias per Consiliarios audiri causam, & definiri: Quod ea ratione Actor, secundū l. 1. §. 2. C. de resc. vend. & similes principaliter processisse & conclusisse videatur.

Ad clausulam salutarem quod attinet, siue prima vel secunda illa supplicatio attendatur; illam putat tum habere effectum, vt actio, quæ ex narratis colligi possit, deducā conseatur. Gabriel. in tract. de claus. concl. 4. n. 8. Ideoque si ex processutis constat, Actorem se ad certum remedium restringere voluisse, tunc d. clausula in alio remedio non operatur. Innoc. in c. cum Dilectus. vers. quid dicemus. de ord. cog.

144 Quapropter si ex libelli narratis plures actiones competere possunt, ¶ vt puta, l. Aquilia, ex damno, &c. & vi bonorum raptorum: Item furti, & vnde vi, &c. cum alia fiat condemnatio in vna quam in alia: Tum secundum illam actionem condemnatio fieri debet, quæ minorem condemnationem requirit. Specul. in §. iam nunc videndum. vers. iustitiam mihi fieri. tit. de libelli concept. Gabr. vt supra. Item vero, vt supra dictum, ex narratis & petitionibus Actoris clare deprehenditur, Actorem ad remedium d. l. 2. C. de rescind. vendit se restrinxisse. Ergo etiam secundum illud remedium videtur intelligenda, & ad falsitatem, quam non allegauit, non extendenda. Nec etiam ea, quæ tacite cogitata sūt, fidē habēt, sicut id de quo 145 expresse fuit querelatum. Expressa enim ¶ nocēt, non expressa non nocent. c. expressa. de reg. iur. in 6.

Quapropter tacita ¶ iuramenti calumniæ remissio valet. l. 2. C. de iuram. calum. c. ceterum. extra. eod. Sic iuris error, ¶ in sententia expressus, viciat, secus si tacite colligatur. c. 1. de sent. & re iud. Dec. d. l. expressa. num. 3.

Nec obstat. l. ipse significas: C. ad l. Cornel. de falsi. Quia ibi antē. Transactio nem. quæstio falsi expresse fuit mota, vt intelligit gl. in d. l. si ex falsis. C. de Transact. in verb. precipimus. ante fin. & Bart. ibid. 2. lect. num. 12. Bald. num. 8 in fin. Idem in d. l. ipse significas. dicit: quod ibi super falso fuit Transactum, & sic concordare cum vltimo responso d. l. si ex falsis. Atque ita satis innuit, quod in d. l. ipse significas, primo inter partes super falso, controuersia & Transactio si. obscura, & hoc non extraiudicialiter, nulla habita cognitione, vt in causa nostra: sed in iudicio, vt verba textus probant. Secundo, per d. l. ipse significas. probatur, instrumenta ab aduersariis fuisse adhibita, dum textus habet: Ipse significas cum primo aduersarij instrumenta &c. Sed Rei nostri nunquam sua documenta exhibuerunt: Ideo Actor, ob negatam editionem, falsi quæstionem mouere non potuit multo minus super falsitate transigere, & Bald. in d. l. ipse significas notandum dicit, quod is, ¶ qui per errorem non transegit, ab accusatione repellitur. Ergo concedit, per errorem transigentem ab accusatione falsi non repellit. Et ille error, ¶ cum prudentissimum quemque fallat: d. l. in omni de iur. & fact. ignor. & magis in homine illiterato præsumitur, quia is excusatur, vt supra dictum. l. si quis id quod de iurisd. omn. iud. d. l. cum de indebito. §. 1. de probat. Bald. l. 2. num. 8. C. de rescind. vendit. Alciat. dict. l. si ex falsis. numero 34. C. de Transact.

Tertio, ex d. l. ipse significas, notoriū, Reū aduerse partis documenta, in iudicio exhibita, disertē suspecta habuisse: vt probatur per illa verba: Fide eorū habuisse suspectam, &c. Atque ea ratione cōtta documenta de falsitate expresse exceptum fuisset: Atque hoc modo Bald. argumentatur ad eandem l. ipse significas, ¶ & intelligendum putat, vt loquatur de tali dubitante, qui ratione dubitationis, instrumentorum fidem suspectam allegauit, non autem in eo, qui tacuit, & nihil excepit. Nā is per errorem transigisse videtur, vt Bald. in 2. notab. bene declarat. Nesciens ¶ & dubitans ¶ qui parantur. l. fin. §. fin. autem. C. de furti. Bald. in l. lege sacratissim. num. 2. C. de l. aperte tenet ita: per d. §. fin. autem. Et sic diuersimode ignorantem accipi, ibi docet. accedit l. as. l. quam diu. num. secundo C. qui admitti ad bonor. possessionem. Et ideo sicut ignorans, ¶ ita quoque dubitans suo iuri renunciare non dicitur, de quo dubitat. l. mater. de inoffic. testam. d. l. fin. ibi Bartol. numero secundo. Ex prædictis facile inferitur, quod nostra hypothesi, à casu d. l. ipse significas: longe sit diuersa, cum in d. l. documenta in iudicio fuerint exhibita parti, suspicionis exceptio expresse allegata, & de super tandem hinc inde inter partes transactum: quæ omnia in hac nostra causa nequaquam interuenerunt: Ergo per Reos d. loco male allegatum

legatum esse, & mirum, quod ita allegata. Ex eo, quod in prima instantia detrectarunt editionem Actorum, presumitur non sine dolo malo ea documenta denegasse: Ergo. Tertiū argumentum: quod scilicet Actor generaliter trāsegitse videatur. Ideoque generalem † Transactionem, ad omnia illa, de quibus in genere cogitātū fuit, extendendam esse, parum ipsum mouet. Quia tale argumentum in generali actione, † vt, negotiorum gestorū, tutelæ, pro socio, &c. per l. actione administrata. C. de Transact. Vel quādo Actoris petitio & transactio generalis est, l. sub pretextu. ibi Dd. C. de transact. recte procedit. Non autem in his tribus casibus, quando petitio & Transactio simul est specialis l. si vnus. §. in summa. de pact. Aut, quando petitio generalis est, & Transactio specialis. d. l. age cum Geminiano. C. de Transact. Aut quando petitio est specialis, & Transactio generalis d. l. si de certa. C. de Transact. locum habet. Quia in his casibus Transactio semper specialis censetur, specialemque effectum producit, non obstante, quod in iam d. casu vltimo, illa generalis clausula: nihil amplius peti in Transactione fuit adiecta: quia illa, semper, secundum petitionem, est restringenda, vt supra quoque, in quinta ratione principali, est deducum, per d. l. si de certa. ibi Dd. C. de Transact. Nam semper generalis Transactio, † secundum specialem petitionem & causam Actionis restringitur. Hinc generalis † excommunicationis absolutio restringitur ad causam in petitione expressam tantum: Quia species præcedens, restringit genus sequens. c. sedes. de rescript. & Clem. non potest. de procurat. Felin. in c. inter dilectos. col. 4. vers. notata. pro intellectu de priuileg. Et † quando de intellectu petitionis sit dubium, attenditur ipsius conclusio, non narratio. Felin. in dict. loco. Roman. cons. 122. Iam vero quod nostra specialis censeferi debeat ex petitionibus, & causis iis expressis, itemque ex ipsius recessus tenore satis probatur: vt supra in quinta ratione principali, ad qua se remittit.

Nec obstat generalis clausula: Das Actor alle seine Gerechtigkeit vnd Behülff/ so er an die Sigel vnd Brieff von den Burgermeistern vnd Rath zu Dergen bekommen/ vnd sonst bekommen worden/ sollen vbergeben/ vnd dertin nicht gebrauchen/ &c. Transactioni inserta: Quia, vt dictum, † illa secundum verba præcedentia & sequentia est restringenda, ad causas expressas. Secundo quia ibi Actionum cessio non habetur, nec Actor omnibus iuris beneficiis renunciauit, vt Dd. in d. l. sub pretextu. & Panor. in d. cap. i. de transact. tradunt. Quod merito ad alias causas & actiones, à deductis diuersis, extendi non potest dicta l. si de certa. Tertio: Et siquidem transactio ipsa, vel etiam d. clausula, generalem Actionum renunciationem contineret: Tamen, quia generalis liberatio † per se odiosa est, & ad ea, ex quibus magna refultat læsio & inæqualitas, extendi non debet, Alexand. consilio 46. lib. 1. Quod adeo verum est, vt quamuis generaliter omnium remediorum ac petitionum renūciatio fiat: Tamen remedio d. l. 2. C. de rescind. vend. & exceptioni doli, quæ ob nimiam læsionem datur haud quaquam renūciatum intelligitur: Bald. Castrensis in dict. l. 2. C. de rescind. vend. Bartol. in l. si quis cum aliter. in fin. ibi las. num. 21. de stipul. Wesenbec. consilio 42. num. 73. part. 1.

Quarto, certum est, quod Transactio, † quantumuis ratione vniuersalis actionis, vel clausulæ insertæ, fuerit generalis: Tamen nunquam dolus, etiam præteritus, in tali Transactione dicitur remitti, nisi super dolo specialiter fuerit transactum. d. l. actione. in fin. per illa verba, nisi specialiter de dolo transactum sit, & ibi las. num. 8. & 11. Alciat. num. 36. C. de transact. per text. in l. si quis rationes. in fin. & l. Aurelio. §. Caius, de lib. legat. At vero allegatæ falsitates sine dolo malo non sunt commissæ, d. l. nec exemplum. C. ad l. Corn. de fals. l. 1. in princip. eod. Et tale falsitatis delictum, † ipsum dolum superat, grauiusque delictum censetur: l. pen. & fin. C. de fals. Ergo generalis illa Transactio vel clausula, ad fallum, dolo commissum, extendi nequit, nisi specialiter in super sit transactum. d. l. actione. C. de Transact. Quod hic non putat esse factum. Et pro maiore confirmatione iudicis facit, quia falsi crimen † propter enormitatem, præter cætera delicta, illud speciale habet, quod in generali omnium delictorū remissione nunquam crimen falsi comprehendatur, Hippol. Marsil. in sing. 163. incip. crimen falsi. vbi plures auctoritates allegat. Hinc statutum, † loquens de incarceratis relaxandis, non porrigitur ad eos, qui ob crimen falsi sunt incarcerati, nisi per statuentes hoc specialiter fuerit dictum: Bartol. l. Lucius. in fine. ad Turpil. Hippol. vt supra. Sic etiam licet † confirmatio defectum in confirmato existentem suppleat: c. quoties. extra. de pact. c. 1. de Transact. Tamen quando priuilegium, † quod confirmatum est, reperitur falsum, tunc etiam confirmatio per Principem facta nihil operatur, etiam si cū clausula, ex certa scientia; & plenitudine potestatis, supplendo defectus, si qui sunt, confirmatio facta sit: Quia illa † clausula tantummodo circa solennitatem, iuris defectus supplet, non autem circa falsitatem commissam. Quia quando priuilegium, false fabricatum, consensus omnino deficit: ideo Princeps non intendit confirmare, per Panor. in c. inter dilectos. num. 8. ibi additio litera B. Felin. ibid. colu. 5. de instrument. Hippol. d. loco. Secus autem foret, † quando Princeps expresse diceret, se confirmare, non obstante falsitate, etiam si qualitatem falsitatis non specificaret. Felin. d. loco. l. si docueris. d. l. Lucius. ad Turpil. Inde putat nostram transactionem specialem esse, & siquidem generalis habenda sit, tamen ad actionem & exceptionem falsi non extendi eam posse, cum super falso specialiter non sit transactum, nec etiam in d. clausula, commissæ falsitas specialiter sit remissa. Et sic tertium dubium non obstat.

Quartum argumentum: quo dicitur, Actor tria documenta, literis C. D. G. virtute transactionis, ipsis Reus tradidisse: Ergo ipsum omnem actionem remisisse censeferi: non videtur atten-

168 dendum. Nam semper Actor apud Acta negauit, se istiusmodi documenta ipsis Reo, vel ipsorum parentibus tradidisse, & traditio facta est. *confilio. §. fin. de curat. furios. d. d.* Ideoque probari debet: quod per Reos non est factum. Ac tamen si Rei presumptionem pro se habeant, qua ab onere probandi releuentur: Tamen hæc aliis fortioribus præsumptionibus & argumentis elidi posse videtur. Primo namque satis notum est, Actorem tempore transactionis, hæc documenta non exhibuisse. Deinde etiam à Secretario, more solito, non fuisse subscripta, nec eadem actis d. recessus inserta reperiuntur, quasi ab Actore tradita essent. Imo ex recessus tenore probatur, Actorem post obtrusam Transactionis copiam, illa documenta penes se habuisse, quod ea ratione Reorum parentes ab alio quodam potius, quam Actore d. documenta accepisse videantur: Cum Rei omnia non sine dolo & fraude fecisse dignoscantur.

Sed huic argumēto non insistit, cum parum referat, à quo Reo d. Instrumenta receperint, postquam Actor quinquaginta taleros acceptarit. Quod autem per consequens infertur, per traditionem instrumentorum omnem actionem remissam, locum non habere existimat. Quia d. clausula, *vt supra dixit, nō indefinite, de omnium actionum, & beneficiorum iuris cessione, ac remissione loquitur, sed saltem particulariter: Das Actores alle Gerechtigkeit vnd Behülff an Siggeln vnd Brieffen so sie die Kläger/ von Burgermeistern vnd sonst bekommen/ vbergeben sollen/ vnd deren nicht gebrauchen/ &c. disponit.* Ergo vniuersaliter ad actiones, extra prætena documenta cōpetentes, non dirigenda. Deinde, quia instrumentorum traditio diuersos habet effectus: 169 Ideo semper intentio traditio in partem inspicienda est: quæ si expresse apparet, satis est: si vero non apparet, sed tacite præsumitur: tunc aut alia coniectura tacite subest, quam remissionis, & remissio 170 non præsumitur: quia traditio tollit alteram: Aut alia coniectura sumi non potest, & tunc remissio præsumitur: Ita Bald. in l. Labeo. §. 1. circa med. de pact. Iam vero quæ fuerit Actorum intentio, quæ Reorum exceptio, ac demum, super quibus Transactio inita, ex verbis Reo probatur: & deo q. nec Actor, nec Rei, nec etiā Consiliarij aliquam ad falsi querelam considerationem habuisse videantur. Cum alias, vel vnico verbo, rem vniuersam exprimere & præcauere potuissent. Ergo instrumentorum traditio, renunciationem falsitatis non videtur operari. Ad hæc, tamen si verum sit, quod qui instrumentum tradit, tradit rem ipsam tradere censetur, 171 *leg. 1. ibi Barrol. & Bald. C. de donat.* Et Chirographum legat Actionem in eo legat: dicitur, *l. qui Chirographum de legat. 3. l. seruum filij. §. eum qui de legat. 1.* Tamen hoc in iis documentis tantum modo procedit in quibus ius Rei vel substantia debiti obligati continetur, non autem in documentis nudi contractus: Bald. dict. l. prima, C. de donat. idem d. l. Labeo. §. 1. post princip. l. ab emptione. colum. 2. versic.

secundo respondet glossa. ff. de pact. Et Iason in d. §. cum qui Chirographum. At vero Actoris documenta, quæ tempore Transactionis habuit, & tradita sunt, ius Rei, vel actionis non continent. Nam documentum litera C. est nuda saltem copia allegatæ venditionis & Transportus: Cætera vero literis D. & G. sunt testimonialia documenta, quorundam testium, ad quorum examen pars non fuit citata: sicque in iure nullam fidem faciunt; nec quicquam probarunt, vt supra in tertia ratione principali deductum: Cum paria sint, traditio 172 nulla, & non legitima. *l. quories ibi. glossa de his, qui fatid. Damhoud. in Enchirid. parium iuris. verb. nullum esse & verbis: probatio illegitima.* Ideoque illa d. documenta in iure nullum effectum habuisse videntur: aut si habuerunt, quoad actiones, plus iuris Reo attribuere non potuerunt, quam in iis continebatur, propter diuersum effectum: Cum aliud sit instrumentum contractus: aliud vero, 173 ius Rei vel actionis continens Bald. in d. vers. Sed aliter respondet glossa. Iason in d. §. eum qui Chirographum. n. 7. Actus, qui quandoque renunciat instrumento, tradit in quo debitum habetur, non dicitur 174 debito renunciaffe, sed tantum probationi istius documentis: Bald. in d. l. Labeo. §. 1. circa med. Ideo & nostri Actores eorum probationibus tantum renunciaffe videntur. Et concessio, quod in illis documentis ius actionum continebatur: Tamen talis traditio non debet suum effectum ad alias actiones, non comprehensas in instrumento, extendere, vt supra dictum. Quia intuitu criminis falsi, talis traditio nullius momenti videtur. Imo cum ante transactionem in tribus documentis C. D. G. allegatæ falsitatis exceptiones expresse non confiterint, sed demum Consules & Senatus Bergenses, in postremis suis documentis, per Actorem in prima instantia exhibitis, diserte eas attestantur, etiam si Actor per d. traditionem, dictam emptionem & traditionem ratam habuisset, & confirmasset, tamen illa omnia nullius viderentur momenti: quia non potuit super falso instrumento confirmare, & ratum habere, per supra dicta: propter defectum consensus: & falsa traditio traditio- 176 nis habere non possit: & nihil magis aduersum veritati, quam falsitas. Sic quoque instrumentum simulatum, traditio nomen instrumentum non habet: quia 177 quod caret effectu, etiam nomine caret. Bald. leg. cum precibus. in princip. C. de probat. l. 1. C. plus valere quod agitur. Ideo etiam simulatus contractus iuramento non confirmatur. *glos. l. emptione. ibi Bald. C. de iur. plus valere quod agitur, &c.* Quia nec iuramentum super contractu simulato interpositum, valet nec obligat iuramentem. *l. as. §. fuerat. num. 37. Inst. de Action.* Existimat igitur, ex traditione d. exemplatæ copiar, allegatæ venditionis, & duorum testimonialium documentorum indefinitam omnium Actionum renunciationem inferri non posse: multo minus falsi questionem: Et hac ratione hoc argumentum vltimum non aduersari. Constat ergo, Actorem super falsitate non egisse, nec transegisse, quod non solum

ex actis, verum etiam ex confessionibus Reorum, & tenore transactionis, manifeste apparere videtur. Nec mouet, quod Actor d. instrumenta penes se habuerit: quia in illis, falsitatis nulla attestatio habetur, vt in postremis literis post transactionem, in prima instantia exhibitis, quorum sigilla per iudices priores pro recognitis sunt acceptata: Et Reid. documenta non impugnasse, sed per comparisonem eorundem, quia allegatur, priora cum posterioribus euenire, aperte in iudicio approbare dignoscuntur. Quod allegatae falsitates iam sint probatae.

Similiter non mouet, quod dicitur: Actorem defectum tutorum allegasse, & inde falsum scire potuisse. Quia cum Actor venditioni, traditioni, tutorum ordinationi, & reliquis, non interfuerit, sintque facta alicuius, & actor homo indoctus & simplex, iura non intelligit, & ob egestatem doctiores consulere non potuerit, sane falsitatum scientiam ipsum habuisse, necessario non sequi, supra dictum est. Nec etiam ob defectum tutorum sequitur, totam venditionem, traditionem, immisionem, ac literas commendatitias, quibus praefectus Bucholdienfis motus, emptoribus bona tradidit, falsas fuisse: nisi quod iam de istis falsitatibus constet, vt dictum. Quod merito Actor in caeteris falsitatis punctis sit audiendus, d. l. si ex falsis. C. de transact. Et si quidem sciisset: nihilominus, quia super illis plane non est cognitum, adhuc audiendus est. Ita tex. in l. fin. C. de fid. instr. ibid. Bald. num. 3. 4. Proinde accedit, quod etiam

179 is, qui ratione testamenti, legatum accepit, nihilominus postea testamentum falsum allegare potest: Bartol. & Bald. in l. qui ignorans. ad l. Corn. de fals. Et quamuis glossa illum textum de ignorante intelligit, tamen Bart. in l. post legatum. num. 2. quib. vt indign. de sciente intelligit quibus accedit Bal. in l. licet. C. ad l. Corn. de falsis. & idem l. non dubium vers. 7. C. de testam. Concludit, Reorum exceptionem, per Actoris Replicam plane elisam esse.

Postremo: quia Rei adhuc duo fundamenta allegant. Vnum, quod, elapso quadriennio, restitutio non habeat locum. Alterum, quod virtute consuetudinis Monasteriensis, nemini contra recessum Dn. Episc. aut Consiliariorum venire liceat: Ergo Actorem non audiendum.

180 Ad primum quod attinet: Si transactio per vicium nullitatis laborat, restitutione non est opus. Et sane nostro casu verum quidem est, quod Actor pro sua persona transigere potuerit. At pro Consortibus, nullum speciale habuisse mandatum ad transigendum videtur: Quia ex petitionibus colligitur, Actores, oblato precio, haereditaria bona sibi restitui petijisse principaliter, licet in secunda supplicatione adiungant, & in euentum concordiam petant: Sed etiam speciale mandatum nunquam est exhibitum à Reis, nec etiam in actis transactionis, vel actis primae instantiae reperitur. Quamuis & consiliarij in iporum recessu asserant, sibi de constitutionis mandato

181 sufficienti constituisse. Quia nec Iudici creditur,

nisi quatenus eius allegata in actis deprehendantur. Bart. in auth. si quis in aliquo. num. 13. Laſon num. 11. C. de Edend. c. quoniam contra. de probat. Et plerumque si generale per mandatum datum, non praesumitur speciale datum, nisi probetur. Nemo enim praesumitur suum iactare: quod multo minus in paupere & aegro est praesumendum. Et quia alienandi per potestatem non habet, etiam super bonis transigere nequit, Laſon l. vlt. num. 222. C. de iure Emphyt. Nec etiam Procurator cum libera, donare aut in delicto transigere potest. l. si Procurator. de condit. & demonstr. Ergo, quoad consortes, ob defectum specialis mandati, transactio videtur nulla. Deinde, supra in quinta ratione principali deduxit, nimis precipitanter nostram transactionem esse interpositam, vt ex euidencia facti notorie probatur. Tum etiam, quod consiliarij Actoris instrumenta, neque ad se receperint & attenderint, nec etiam ad ipsius petitionem, Reorum instrumenta exhibuerint, aut exhiberi mandauerint, sicque cum Reis colluſisse videntur, contra iura alias allegata, per Transactionem tanquam precipitanter facta nulla cessatur: Menoch. de arb. lib. 1. q. 42. num. 3. qui citat Dec. cons. 479. n. 6. 7.

Tertio, accedit quod actor tam in prima, quam in hac instantia conqueritur, tempore Transactionis tantum semel fuisse auditum, neque consiliarios ipsum amplius audire voluisse, allegando, ipsum nihil iuris habere, tempus deliberrandi denegasse: Ad quae allegata Rei nihil responderunt. Et in prima instantia dixerunt, Actorem Consiliarios calumniari, & summa iniuria eos afficere, quasi illum non audiissent: quo magis iudices ad iracundiam incitarent. Itaque ex d. allegatis pro Actore resultat praesumptio: Bald. l. si cert. annis. col. 3. C. de pact. Bart. in l. cum quid. si certum pet. Castr. cons. 174. n. 3. p. 1. Maxime si consideratur, quod Actor in territorio Reorum solus coram consiliaris, Aduocatorum praesidio destitutus, comparuerit, aliaque circumstantia, personarum, temporis, totiusque negocij attenduntur. Iam vero licet Iudex per quandoque possit partes ad concordiam reducere, l. 1. §. & post operis. de noui operis nunc. l. aequissimum. de usufr. Tamen ad concordandum cogere non potest, quia Transactio esset nulla, Laſ. in auth. si vero contigerit. n. 7. C. de iud. Felin. late ad rubr. de reuoca & pace. in princ. Nec etiam callidis perſuasionibus inducere debet: quia talis perſuasio est dolus. l. 1. §. dolo. de dolo malo. Castr. d. consil. 147. num. 3. Nam dolosa perſuasio plus est quam violenta perſuasio. leg. tertia. §. si quis volentem. 2. respons. de lib. hom. exhib. l. 1. §. perſuadere. de seruo corrupt. Dim. c. scienti. de reg. iur. n. 4. Cum itaque Consiliarij cum Reis colluſerint, & d. Actorem suis perſuasionibus ad transigendum induxerint, & quasi nihil iuris haberet, compulerint, sane, hac ratione Transactio non videtur subsistere. Nec videtur obſtare, quod Actor quinquaginta taleros acceperit, & volenti dolus non perſuasio: Tunc enim d. regula non procedit.

Dim. ibid. numero tertio. Nam eo casu etiam circa volentem & scientem; dolus committitur. *Castrenf. d. consilio num. i.* Quod autem quinquaginta taleros accepit: Id forte ratione paupertatis factum. Personarum enim ꝑ contemplatio in diuite & paupere habenda est, ad hoc, vt aliquid bene vel male præsumatur. *l. cū ij. s. sed & personarum, ibi Bald. & in s. si in singulos annos. ibi gl. & Bart.*

189 ff. de *Transact.* Nam propter personæ ꝑ paupertatem sæpe à generali lege receditur, vt in materia collectarum, *l. illicitas. de offic. præsid. ibi gl. l. omnes. ibi Bartol. C. de ann. & tribut. lib. 10. Gail. obseruat. 142.*

190 num. i. lib. i. Paupertas enim ꝑ necessitatem inducit: *Panorm. in c. quoniam. num. 5. de Simon. & facit licitum, quod alias est illicitum, c. quod non est licitum. de reg. iur. l. si in l. si ex toto. numero 18. de legat. 1.* Et cum ex datis supplicationum, & recessus, sit notorium, quod Actor à festo S. Nicolai, vel circiter, vsque ad 24. Ianuar. in territorio Monasterienfi permanerit, & suo hospiti, cæterisque obligatus fuerit, potest ob id, tam ratione paupertatis, quam etiam obligationis eo facilius summam acceptando, vt debitoribus suis solueret, seque in patriam reciperet, excusari. Quarto certum est, quod Rei per sua documenta ipsis Consiliariis obreperint: qua ratione transactio similiter non videtur subsistere: *l. si quis obreperit, ad l. Corn. de fals.*

Postremo certum est, quod Transactio ex falsis documentis sit inita: quo casu plurimi tenent transactioem ipso iure nullam. Cum vero hoc ipsum pro hac vice decidere nolit, satis esse in hac causa putat, quod Actor per replicationem, d. transactioem elidat: quia eo casu restitutione non est opus, vt *Bart. distinguit in d. l. si ex falsis.* Et ita ex prioribus fundamentis censet, transactioem nullam ceneri posse.

Quod vero ad Reorum allegatam consuetudinem attinet, illam non esse probatam, nec putat attendendam. Concludit per replicam exclusam exceptionem, vt *supra.*

Si tamē in hac causa ardua, Domini de scientia vel ignorantia Actoris adhuc hæserint, placet, vt secundum opinionem referentis, & correferentis, ipsi Actori iuramentum deferatur (scilicet ignorasse falsum) cum ea, ꝑ quæ dubia sunt, iuramento purgari possint, maxime cum certatur de damno vitando: Et si pro ipso pronuncietur, Rei recipiunt suum precium: si vero contra, maxime læditur Actor: quia in æternum bonis suis desituitur. Concludit, secundum principale suum votum, grauamina ad probandum, tanquam superflua, non admittenda, & pronunciantium, male iudicatum & bene appellatum, vnd das Rei ad oblatum precium, die Erbschaft Arnoldi Widtngs/ Actori zu restituieren schuldig. Expenfis compensatis. Ad fructus quod attinet, illos putat à tempore litis contestationis computandos. Et hoc propter Actoris quietantiam, quia ipsam residuam precij summam recepisse, & ideo Reos eo intuitu, tanquam successores, bona

in fide fuisse. Si vero Actor per Dominos fuerit delatum iuramentum inscitæ, putat tunc fructuum adiudicationem ipsi denegandam. Addit: si prædictæ viæ dominis non placuerint, necessario, vt in principio sui voti significauit, articulata grauamina admittere cogitur. Et iniungeret parti, vt responderet ad 20. vsque 34. artic. inclusiue.

Aliud.

D. Q. Summa causæ consistit in eo, an super falso cognito sit transactum: refert se ad deducta Referentis, cum eo concludit, bene iudicatum, male appellatum, compensatis expensis. Si dominis per maiora placuerit, Appellanti posse iuramento consuli: facili illis accedit, &c.

Aliud.

D. C. Verisimilius videtur pronuncari, bene iudicatum, male appellatum. Licet autem disputetur, An super falso transactum, & Appellans pro se habeat præsumptionem ignorantie, donec doceatur de scientia, *c. presumitur. de reg. iur.* Quæ reijcit probationem contrarij in aduersarium. Tamen locum non habet, si est verisimilis ignorantia, & obstant fortiores præsumptiones *Gail. obseru. 48. num. 15. lib. 2.* Sed satis constare videtur ex supplicationibus, &c. vt Dn. Referens supra retulit. Vult tamen ex quibusdam causis, quas deduxit breuibus, iuramentum, si dominis placuerit, Appellanti deferre, super ignorantia.

Aliud.

Ego: huius causæ merita à Dominis ex omni quasi parte absolute examinata & discussa, iudicò, adeo vt superfluum putem, cumulare plura, & impedire transgressum ad alia. Concludo itaque simpliciter cum dominis Referentibus. Collatis enim omnibus, quæ ex actis relata sunt, intelligo, omnia ea, quæ ante transactioem mota sunt, & de quibus partibus tunc satis constitit, postea in grauaminibus obiecta esse, & vnā eandemque causam ante Transactioem, & post in grauaminibus agitaram, ex eademque & super eadem causa, tam transactioem, quam sequentes processus peractos. Siue igitur hic vel illic, & è conuerso, nominetur vel læsio, vel falsum: Cum tamen, vt dictum, ex vna eademque causa vtrobique actum, hoc est, Transactum & processum, nec verbis, ꝑ sed rebus vis & effectus 194 tribuendus sit, cum vtrobique in eundem finem & effectum intenderit Actor, vt videlicet contractus alienationis bonorum retractetur & rescindatur, quæ causa & lis per transactioem semel finita est. Igitur alia via rescutari nõ debet. non video, quomodo appellanti iuuare possit. Concludo itaque, vt dictum, si domini voluerint per maiora articulos admittere, non aduersabor, licet ægre admitti possint, vt per Dominum Referentem, &c.

Aliud.

D. L. Cum omnibus Dominis constituit Trans-

Transactionem nostram subsistere, Ideo superfluum esse, pluribus disputare, an ea propter nullitatem, propter metum Actoris, vel absque sufficienti mandato inita, sit nulla; Quin & appellans ipsemet, nec ex illis capitibus, & si quæ sunt similia, dictam Transactionem infringere affectat. Nam licet appellans dicat se metu inductum: Tamen quando sit iustus metus, relinquitur Iudicis arbitrio, *l. in serpositis. C. de Transaction.* Sed hic nullum talem metum interuenisse, qui initam transactionem viciare posset. Quin ad instantiam & petitionem Appellantis nostri, ipsa transactionis est inita & cocepta. Qualitatem etiam transactionis non oportet disputare: quia sufficit, transactum esse, & id ex Actis constare: cum transactio sit litis finitæ *l. fratris tui C. d. tit.* Nec in ea habet locum penitentia. *d. l. fratris tui. ibi. Dd.* Nostro etiam casu ex capitibus in ea contentis, ea non vult impugnare. Ergo, &c. Vnde fit, quod causam principalem etiam, scilicet venditionem hæreditatis, non opus habeamus disputare, nisi in eum finem, vt appareat, super quo transactum. Et sane cum principalis, super quibus rebus transactum, hoc euidentius & aliunde haberi non potest, quam ex ipsis supplicationibus Appellantis, de Anno 63; ex verbis, *valiter qualiter*: allegat *l. quæ fundum. si seruit. amit.* Hinc dicit, ex Actis non constare, an Appellans eiusmodi allegatis, vel vero probatis falsis instrumentis, ad venditionem & post transigendum inductus sit. De quibus rebus transactum sit, ostendit *der Ministerisch Decret* de 18. Ianuarij, Anno 64. vbi extat, quod non solum super latione, sed & de falso tutore (vt verbum: *Actinc*: demonstrat) controuersiam fuisse. Item verba, *derohalben vnd zu entlicher Hinlegung angerogter Gebrechen*, declarasse. Hinc satis constare colligit, de quibus rebus transactum, scilicet de latione & autoritate tutorum præfectorum.

Nec refert quod dicit Actor, se tantum copias instrumentorum, nec ea ab Aduersario habuisse: quia sufficit, habuisse & sciuisse Transactionem & sententiam æquiparandam. Sed generali petitione proposita si sequatur, sententia ea generaliter parit exceptionem, & refertur ad omnia petita. Nec refert, quod Actor vnã tantum forte speciem sit prosecutus: quia sententia debet esse conformis petitioni, vt *l. fundus commun. diuid.* Eo magis transactio subsistit: Quia tempore transactionis etiam dixit, quod Tutores & præfecti, consensum non adhibuerunt, prout falso Appellantem à Re persuasum fuisse constat. Concludit cum *glossa & Dd. in l. age cum Germaniano C. de Transact.* Ex quo generalis petitio Actoris sit, quam secuta est generalis transactio. Petitio Actoris exceptionem transactionis obstat: Adeoque bene iudicatum, male appellatum. Expensas magis ex æquitate & benignitate, quam rigore iuris, compensabit.

D.S. cum dominis referentibus. Compensatis expensis.

D. C. purè sententiæ Referentis adhæsit.

Aliud.

D.X. per maiora dominorum constitui videtur quod scientia in nostro Actore, tempore Transactionis sufficienter sit probata, quod etiam initio sibi visum fuit: ideo mouetur, vt illi iuramentum ignorantie deferri iam non possit, cum huic iuramento non aliter locus sit, quam cum de animo iurantis plane non constet, nec per alias probationes constare potest, *c. præsertim, de testib. in 6 Zabarell. in clem. i. num. 8. de consangu. & affin. Menoch. b. de arbit. cas. 182. num. 6. lib. 2.* Quin cum vel præsumptio est in contrarium, allegas ignorantiam, ad iuramentum non admittitur, *Bart. in l. inter omnes, §. recte, de furt. Socin. reg. 71. fallit. 3. Dec. c. cognoscere. n. 18. de const. Ratio est: quia tantum probabilis & præsumptiua ignorantia, iuramento confirmari potest: quæ præsumptio, cum per aliam præsumptionem eliditur, cessante causa, merito cessat effectus. Plane etiam iuramento præstito, probatio in contrarium adhuc fieri potest: cum probatio per tale iuramentum facta, sit & priuilegiata, *Felin. d. c. cognoscere. n. 20. de const. Menoch. d. loco.* Vnde fit, vt etiam si nostro Actori iuramenti præstationem permittamus: tamen statim definitiue pronunciare non possimus, sed tempus ad agendum, videlicet ad probandum, si velit contrarium, indulgere debemus: id etiam superuacaneum esset, cum de eo iam ex actis constet.*

Concludit, præstationem iuramenti nostro casu tolerari non posse, ne violetur ius, & fenestram periurio aperiamus, *l. i. C. si aduers. vend.* Imo *Felin. in c. Apostolica. num. 2. de except. ait*, Iudicem homicidam fore, si deferat iuramentum verifamiliter de iuramento.

V O T V M XVIII.

In causa S. contra C.

S Y M M A R I A.

- 1 Interdictum Saluianum, Possessorium solum est adipsiscenda possessionis, & ad nudam possessionem auocandam, eaq; tantum probanda venit.
- 2 Interdictum Saluianum nullam probationem exigit, de iure debitoris, qui rem obligauit, sed sufficit si probet, ipsum possedisse.
- 3 Seruiana duriores exigit probationes, quam interdictum Saluianum.
- 4 Interdictum Saluianum datur quoque contra tertium possessorem, non quidem directum, sed vtilem tantum, quod tamen intelligendum de possessore titulum, siue onerosum siue lucrosam, à debitorere habentem.
- 5 Onus soluendi censum sequitur quemcunque possessorem.
- 6 In præteritum præsumitur de possessione.